БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген.

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1960 ч. МАЙ 6 ПЯТНИЦА № 105 (4589).

Өртээ 20 көп

Дүүн, 1960 чылдың май 5-те Москваға, Кремльдиң Улуг ордузунга, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки чыыжының V сессиязы бодунуң ажылын эгелээн.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Пленумунуң дугайында ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ

Бо чылдың май 4-те Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Пленуму болган.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязының айтырыгларын болгаш организастыг айтырыгларны Пленум көрген.

СЭКП ТК-ның Президиумунуң кежигүннеринге эштер А. Н. Косыгинни, Н. В. Подгорныйны болгаш Д. С. Полянскийни Пленум соңгаан.

СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү эш А. Б. Аристовту болгаш СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнүнге кандидат эш П. Н. Поспеловту СЭКП ТК-ның РСФСР талазы-биле Бюрозунда ажылче кичээнгейни мөөннээрин барымдаалааш, СЭКП ТК-ның секретарьлары хүлээлгелеринден Пленум хостаан.

ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызынга томуйлаттырганы-биле холбаштыр СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү эш Н. Г. Игнатовту СЭКП ТК-ның секретары хүлээлгелеринден Пленум хостаан.

ССРЭ-ниң Культура министринге томуйлаттырганы-биле холбаштыр СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү эш Е. А. Фурцеваны СЭКП ТК-ның секретары хүлээлгелеринден Пленум хостаан.

СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү эш Ф. Р. Козловту Пленум СЭКП ТК-ның секретарынга соңгаан.

СЭКП ТК-ның Президиумунуң кежигүнү хүлээлгелеринден эш Н. И. Беляевти Пленум хостаан.

СЭКП ТК-ның Президиумунуң кежигүнү болгаш секретары хүлээлгелеринден эш А. И. Кириченкону Пленум хостаан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки сессиязы

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки чыыжының бешки сессиязы ажылын май 5-те Москвада эгелээн.

Эвилелдиң Совединиң болгаш Националдар Совединиң аңгы-аңгы хуралдары Кремльдиң Улуг ордузунуң хуралдаар залынга болгаш Кремль театрының бажыңынга эртенгиниң 10 шакта болган.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың удуртукчулары президиумга көстүп келирге депутаттар болгаш аалчылар диңмиттиг адыш часкаашкыннары-биле уткаан.

Үнген депутаттарның орнунга соңгуттурган депутаттарның бүзүредир бижиктерин мандат комиссияларының илеткелдериниң соонда палаталар чүүлдүг деп көрген. Ооң соонда сессияның ажылының дараазындагы хүн айтырыгларын бир үн-биле бадылаан:

1. Ажылчыннардан болгаш албан-хаакчылардан үндүрүглерни күш чок болдурар дугайы;

2. Бүгү ажылчыннарны болгаш албан-хаакчыларны кызырган ажыл хүнүнче шилчидерин 1960 чылда доозар талазы-биле хемчеглер дугайы;

3. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыктарын бадылаар дугайы.

(СЭТА).

ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНИҢ ДАРГАЗЫНЫҢ БИРГИ ОРАЛАКЧЫЗЫ ХҮЛЭЭЛГЕЛЕРИНДЕН ЭШ Ф. Р. КОЗЛОВТУ ХОСТААР ДУГАЙЫНДА

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң **доктаадыры болза:**

Эш Фрол Романович **Козловту** өске ажылче шилчээни-биле холбаштыр ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги оралакчызы хүлээлгелеринден хостаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль
1960 чылдың май 4.

ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНИҢ ДАРГАЗЫНЫҢ БИРГИ ОРАЛАКЧЫЗЫНГА ЭШ А. Н. КОСЫГИННИ ТОМУЙЛААР ДУГАЙЫНДА

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң **доктаадыры болза:**

Эш Алексей Николаевич **Косыгинни** ССРЭ-ниң Күрпланының Даргазы хүлээлгелеринден хостааш, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги оралакчызынга томуйлаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль
1960 чылдың май 4.

ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНИҢ ДАРГАЗЫНЫҢ ОРАЛАКЧЫЗЫНГА ЭШ Н. Г. ИГНАТОВТУ ТОМУЙЛААР ДУГАЙЫНДА

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң **доктаадыры болза:**

Эш Николай Григорьевич **Игнатовту** ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызынга томуйлаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль
1960 чылдың май 4.

ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНИҢ ДАРГАЗЫНЫҢ ОРАЛАКЧЫЗЫНГА БОЛГАШ ССРЭ-НИҢ КҮРПЛАНЫНЫҢ ДАРГАЗЫНГА ЭШ В. Н. НОВИКОВТУ ТОМУЙЛААР ДУГАЙЫНДА

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң **доктаадыры болза:**

Эш Владимир Николаевич **Новиковту** ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызынга болгаш ССРЭ-ниң Күрпланының Даргазынга томуйлаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль
1960 чылдың май 4.

ССРЭ-НИҢ КУЛЬТУРА МИНИСТРИ ХҮЛЭЭЛГЕЛЕРИНДЕН ЭШ Н. А. МИХАЙЛОВТУ ХОСТААР ДУГАЙЫНДА

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң **доктаадыры болза:**

Эш Николай Александрович **Михайловту** өске ажылче шилчээни-биле холбаштыр ССРЭ-ниң Культура министри хүлээлгелеринден хостаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль
1960 чылдың май 4.

ССРЭ-НИҢ КУЛЬТУРА МИНИСТРИНГЕ ЭШ Е. А. ФУРЦЕВАНЫ ТОМУЙЛААР ДУГАЙЫНДА

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң **доктаадыры болза:**

Эш Екатерина Алексеевна **Фурцеваны** ССРЭ-ниң Культура министринге томуйлаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль
1960 чылдың май 4.

АГРОТЕХНИКАНЫ ШЫҢГЫЫ САГЫЫР

Оңгар-Ховуда тарылга

Оңгар-Ховуда — сөөлгү чылдарда Таңды районнуң бир улуг тараалаң шөлү апарган. Ол ховунуң ортаа үезинде кол шөлду Сталин аттыг колхозтуң № 2 ховуу бригадазы каш чыл иштинде ажыглап турар. Ховунуң алдыы ужун бо чылын ол колхозтуң № 1 ховуу бригадазы, а үстүү талазын «Межегей» совхозтуң бир бригадазы ажыглап эгелээн. Ынчангаш Оңгар-Ховунуң карак четпес делгеми ам бүрүн ажыглалда кирген.

Ховунуң кайы-даа талазынче көөрге, тракторларның бурулаан доозуну көстүр, хөөмейлээн даажы дыңналыр. Тракторларның сылдыс дег чайнаан оттары ховуну орай дунеге, харын-даа даҥ бажынга чедир чырыдып кээри амыдыралдың бир онза солунун көргүзүп турар.

— Суггат чок-даа болза чайын аңдарган черлерни эки ажылдап тургаш тарыырга ортумак дүжүттү черле алыр, а чазын удур аңдарып тарыырга дүжүт хирелиг болур чердир. Бо чылын тарыыр бүгү шөлүвүс эрткен чылын белеткеттинген. Маңаа бо кыжын хар улуг дүшкен, черниң өл-шыгы эки. Гектар бүрүзүнден 12 центнерден куду эвес дүжүттү алыр дээш демисежип турар бис. Кызыл-тастың «Альбидум» деп сорту маңаа дээре дүжүттүг болурун каш чылдың дуржулгазы-биле шилип алдывыс—деп, № 2 бригаданың бригадири эш С. Ойдупаа биске тайылбырлады.

Бригаданың турлааңда чаа тудугнуң ханазында кызыл пөсте бижиттинген: «Ховунуң ажыл-ишчилери, часкы тарылганы 6—8 ажыл хүннеринде, бедик агротехниктиг деңнелге эрттирээлинер!» деп лозуң-биле сорук кирген механизаторларның болгаш тараажыларның хайныышкынныг ажылын мактаваас аргажок. Апрель 27-ден май 3-ке чедир 1350 га кызыл-тас тарыыр планын 1538 га кылдыр күүсеткен. Ол аразында хар чаар, чер доңа бөөр—мыңдыг ажылга шаптыктыг үелер база турган. Ооң кырынга 300 га кызыл-тасты немей тарыыр хүлээлге алдынган. Ам сула, чиңге-тараа, кукуруза, чумиза дээн ышкаш культураларны тарыыры арткан. Олар шупту 800 га.

Хову турлааның кызыл булунунда көргүзүг самбыразында болгаш агитлистоктуң № 4 үндүргенинде механизаторларның ажылының көргүзүглерин бижээн. Оларның аразында чаштырылга нормазын ийи-үш катап ажыр күүседип турар трактористер хөй. Аныяк механизатор М. Маннаар-оол «ДТ-54» трактор-биле хүнде 30 ганы чаштырар тургаш 90—100 га чедир күүседип турар. Лукьянов адашкыларның көргүзүглери солун. И. Лукьянов оглу М. Лукьянов-биле чаңгыс агрегатта әэлчег-биле ажылдап турар. Оларның кайызы-даа чаштырылга нормазын үш катап ажыр күүседип турар. Тракористер Н. Калинин, Б. Додурбан олар үстүнде эштериниң база тудак чок ажылдап турарлар.

Бригаданың турлааңда ажыл-ишчилерниң ажылдап, чурттаарынга таарымчалыг байдал тургустунган. Ында эрги чурттарга бажыңынга немей чаа бажыңны эрткен чылын гуткан. Ооң бир талазында ийи улуг өрөөлдерде демир оруннар салгылап каан, өске талазында кызыл булун, столовая кухнязы ажылдап турар. Турлагда чунар бажың база бар. Орай дүнеге чедир-ле сайгылгаан чырып турар.

Трактор агрегаттарының часкы тарылгага бедик көргүзүглүг болуп турары хамыктын мурнунда трактористерниң техниканы мергежилдиг башкарып, улуг туруушкун чокка ажылдап турарында. Оон ыңай үш агрегаттың сеялкаларынче үрезин урарын таарыштыр дерээн автомашина-биле саадал чокка чорудуп турарында. Машинаның кузовун ап каапкаш, аңаа комбайнның бункерин таарыштыр кылган. Аңаа үрезинни уруп алгаш, чоллаачы часкаан хап келгеш, сеялкаларже таразын каш минутада урупкан. Бо бүгү чүүлдер күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиткени маргылдаажок. Ынчалза-даа «ДТ-54» трактор-биле әэлчегде чаштырылганың нормазы өске ажыл-агыйларда, ылаңгыя бо бригаданың чанында «Межегей» совхозта 36—40 га болуп турда, а мында мурнунда чүгле 26 га турган, ам 30 га кылдыр доктаатган. Оңгар-Ховуда ышкаш шаптараазын чок делгем шөлге мону драй чиик норма деп саназа чогуур.

Кызыл булуңнуң шимелдези экидаа болза, ында чаа номнар, журналдар чок, ылаңгыя тыва дылда чүве чок болуп турары четпес. Стол кырында 1959 чылда үнген журналларны делгеп каан. Культура-массалыг ажылдар ховар болуп турар. Часкы ховуу ажылы эгелээнинден бөөр район төвүнден чүгле бир катап кино, концерт көргүзүү болган. Агитаторлар кымнарыл, бо сөөлгү хүннерде кым кандыг беседа, солун номчулгазы чорутту деп айтырыгга бригадир-даа, колхозчулар-даа харыы бербейн турар.

Колхозта партия организациязы (секретары эш Семис-оол) бо үеде агитас-массалыг ажылды ховуу турлаларынче кол угландырар деп негелдени боттандырар ужурлуг.

М. ЛЮНДУП.

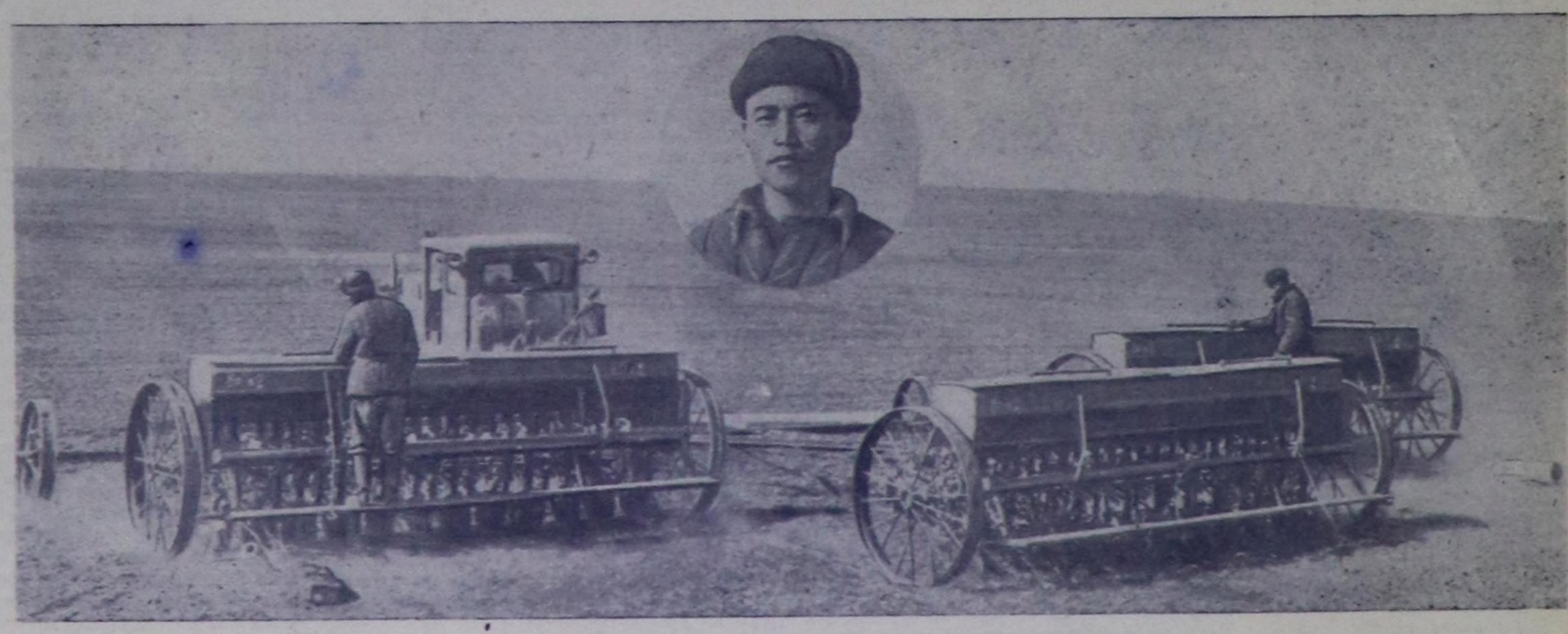

Чурукта: Таңды районнуң Сталин аттыг колхозунда тракторист эш М. Маннаар-оолдуң агрегадының кызыл-тасты чаштырып турары.

Фото С. Феоктистовтуу.

Партияның политмассалыг ажылын бедик деңнелче

Өвүр районнуң партия организациялары «Амгы үениң байдалдарында партийжи пропаганданың сорулгаларының дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалын боттарының хураларынга чугаалажып көргеш, ол доктаалды амыдыралга боттандырар талазы-биле тодаргай хемчегларни айтып алган, ажылдап турарлар.

Сөөлгү үеде партия чырыдышкынының четкизинде бөлгүмнериң ажылынга чамдык экижидилгелер чедип алдынган. «Коммунизмче орук» колхозта көдээ ажыл-агыйның тодаргай экономиказын өөренир бөлүм (пропагандизи Комбу), «Кызыл тук» колхозта партия төөгүзү өөренир бөлүм (пропагандизи Адар-оол), Хорумнуг-Ойда № 1 сүт-бараан фермазында агар политика бөлүмү (пропагандизи Баазан) өөредилгениң шынарын бедик деңнелге чорудуп турарлар. Билигни чедип алырынче дыңнакчыларның сонуургалы улгаткан. Өөренип турар үүлдерни колхозтуң амыдыралы-биле, оон мурнунда тургустунган сорулгалары-биле холбаштырып турар.

Ындыг болза-даа партия чырыдышкынының четкизинде улуг четпестер ам-даа үргүлчүлевишаан. «Торгалыг» колхозта партия комитеди, райпода партия эге организациязы бөлгүмнериң ажылын багай удуртуп келген. Оон түннелинде партия, комсомол чырыдышкынының бөлгүмнериниң кичээлдерин үргүлчү үзер таварылгалар бар. Райпонуң харыысалгалыг ажылдакчылары Яндай-оол, Далай-оол, райкүүскомда коммунист Канчыыр-оол, мал эмчизи Мөңге олар өөредилге чылы эгелээнинден бээр кичээлдерни чылдагаан чокка хөй удаа үскеннер. Районуң сан килдизиниң харыысалгалыг ажылдакчызы коммунист Ажи-оол өөредилге чылының эгезинде марксизм-ленинизмниң үндезиннерин өөренир бөлүмге өөренири-биле бижиткен хирезинде-ле кичээлге чаңгыс-даа катап олурушпаан.

Чамдык коммунистер болгаш харыысалгалыг ажылдакчылар кичээлдерни чылдагаан чокка үзүп турда хамаарышкан парторганизациялары кандыг-даа хемчегни албайн турар.

Сөөлгү үеде чон ортузунга агитмассалыг ажылды улам калбартыр, ону амыдырал-биле холбаштырар дугайында парторганизациялары чамдык хемчеглерни алган. Районда лекторларның күжү-биле бо чылдың бирги кварталында 84 лекциялар номчуттунган болгаш хей санныг илеткелдер кылдынган.

Чоннуң ортузунга масса-политиктиг ажылды калбартканының түңнелинде район бирги кварталда күрүнеге эт садар планын 107,6 хуу, сүттүүн—104,4 хуу күүсеткен. «Коммунизмче орук» колхоз эт бүдүрер планын 200 хуу, садарын — 106,1 хуу, «Торгалыг» колхоз эт бүдүрер планын 214 хуу, садарын — 104,8 хуу күүсеткен. Политиктиг болгаш эртем билигларни нептередир ниитилелдиң район салбыры (даргазы эш Таваажап), лекция пропагандазын калбартыр талазы-биле ажылды кошкак удуртуп, аңаа партия, совет активин, тускай эртемниглерни четпес киириштирип турар. Номчуттунуп турар лекцияларның шынарын бедидери, оларны амыдырал-биле холбаштырар чорук ам-даа чедип алдынмаан. Ниитилелдиң Шаалы, Мирчин, Комбу, Достай, Куулар ышкаш кежигүннери бо чылдың бирги кварталында чаңгыс-даа катап лекция номчуваанын шын эвес дег айтыр херек.

Сөөлгү үеде районда агитпунктуларның, клубтарның, библиотекаларның болгаш кызыл булуңнарның хаалчак турар чоруу көвүдээн. Партия организацияларының агитаторлары быжыглаан участоктарынга хаая барып турарлар. Колхозтарда көргүзүглүг агитация четпес тургустунган, мурнакчы дуржулганы пропагандалаар ажыл багай чоруп турар.

СЭКП райкому, оон пропаганда болгаш агитация килдизи үстүнде четпестерни чайладыр, пропаганда болгаш агитация ажылын чаа негелделернин деннелинге чедир көдүрер талазы-биле практиктиг дузаламчыны партия организацияларынга четпес көргүзүп келген.

1960 чылда районнуң планныг онаалдаларын чедишкинниг күүседиринче ажылчы чонну мобилизастаар талазы-биле политмассалыг ажылды күштелдирери, Рязань областың парторганизациязының көдээге партийжи-организастыг болгаш масса-политиктиг ажылының дуржулгазын калбаа-биле нептередири Өвүрнүң партия организацияларының кол сорулгазы болур.

С. ХИРЛИГ-ООЛ,
СЭКП Өвүр райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи.

Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунуң кежигүнү эш Белек хаван ажаарынга улуг дуржулгалыг. Чыл-чылда-ла хаванның баш санын өстүрүп, колхозунга эвээш эвес орулганы берип келген. Эш Белектиң ажаалгазында төрүүр 20 хаван бар, баштайгы төрээн 9 хавандан 96 баш чаш төл алдынган, оларның 80-нин семиртилгеде тургускан.

Чурукта: эш Белек.

Фото К. Чульдумнүү.

Бот-тывынгыр уран чүүлдүң область көрүлдезин эрттиреринің дугайында

Областың бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмнериниң ажылын моон соңгаар экижидип, чоннуң ортузундан салым-чаланныг кижилерни тып, оларны идип үндүрер сорулга-биле СЭКП обкомунуң бюрозу болгаш облкүүском бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмнериниң область көрүлдезин эрттиреринің дугайында доктаалды хүлээп алган.

1. Областың бот-тывынгыр уран чүүл көрүлдезин дараазында хуусааларда эрттирер:

а) 1960 чылдың июнь айның 1-ге чедир будуруулгелерге, албан черлеринге болгаш колхозтарга, совхозтарга;

б) Бо чылдың июнь айның 1-ден 20-ге чедир районнар төптеринге болгаш Кызыл хоорайга;

в) 1960 чылдың июль айның 1-ден 6-га чедир областың бот-тывынгыр уран чүүл көрүлдезиниң 500 кижи киржикчилиг (районнардан 400 кижи, Кызыл хоорайдан 100 кижи) түңнел көргүзүү Кызыл хоорайга.

2. Бот-тывынгыр уран чүүл көрүлдезин белеткээриниң болгаш эрттиреринің талазы-биле 14 кижи составтыг тускай комиссияны тургускан.

Бот-тывынгыр уран чүүлдүң область көрүлдезинге ажылчы чонну калбаа-биле кириштирип, эң эки улусчу талантыларны шилип тывар дээш бүгү-ле хемчеглерни ап чорудар. Көрүлдени бедик идейлиг, болгаш организакчы деңнелге эрттирер болгаш амгы үениң темазывга бижиттинген чаа ырларны, танцыларны тыварынче улуг кичээнгейни угландырар.

Бот-тывынгыр уран чүүлдүң область көрүлдезин эрттиреринің дугайында саавыр база хүлээп алдынган.

Бөгүн болгаш даарта

Бирги класстың эжиин ажыдып, парта артынга олурганымдан бээр он чыл чедип—онгу частың нүүрү болуп тур. Он чылдың дургузунда күрүненің долу халас хандырылгазынга чурттап, өөренип келдим. Ол дээрге дүүн чаа-ла самдар өөн чүдүрүп алгаш тайга, сын кезип кежүп чораан араттың уруу менээ бистиң Коммунистиг партиявыстың болгаш Совет чазаавыстың берген аажок улуг ачы дузаламчызы-дыр.

Чедиги чылдың ийиги чылы мээн амыдыралымга кажан-даа уттундурбас улуг өөрүшкүнүң чылы болуп артар. Удавас, ийи ай болгаштың, онгу классты доосканының бижии—бышкан билигниң аттестадын холга тудуп алыр мен. Мээн-биле кады бистиң школаның онгу класын үжен ажыг аныяк оолдар, кыстар доозуп, бышкан билигниң аттестадын алгаш, амыдыралдың далай дег делгем оруунче үнеринге белеткенип турар. Ам бистиң онгу классчылар экзаменнерни чүгле дөрт, беш демдектербиле дужаар дээштиң шудургу белеткенип кирипкен.

Алдар сураглыг совет шулукчу Владимир Владимирович Маяковскийниң чугаалааны ышкаш, кижи бүрүзү ажылдың амданныын шилип алыр үе бистин доозукчуларывыстың мурнунда келген. Школаны доозуп үнген сөөлүнде кым кайнаар баарының дугайында чугаалар аравыста чоруп турар.

Мээн мурнумда салдынган чаңгыс күзел бар. Сан-экономика институдунга өөренип кирер мен. Тыва национал кадрларның аразында сан-хөө талазы-биле дээди тускай эртемниг кадрлар ховар болгай. Бо талазы-биле тускай эртемниглерниң бистин аныяк Тыва облазывыска хөйү-биле хереглеттинип турары билдингир. Сан-хөө талазы-биле экономист болурун каш чылдар бурунгаар-ла бодап чораан мен. «Кижи сураанын тывар, күзээнин чедер» деп т[illegible] улустуң үлегер чугаазы бар болган. Ынчангаш бодумнуң күзээнимни чедип алырымга бүзүрээр мен. Коммунистиг партия, Совет чазак аныяктарга эртемче делгем орукту ажыдып берген.

Бодумнуң күзээнимни чедип, дээди эртемни алгаштың Төрээн чуртумнуң чаагай чоруунга бүгү күжümнү, билиимни харам чокка бараалгадып ажылдаар мен.

Шура Ондар,
Чөөн-Хемчик районнуң Чадаана № 1 ортумак школазының онгу классчызы.

Чадаана хоорай чыл бүрүде сайзырап, ында чаа тудугларны хөйү-биле тудуп турар. Ам ында райпонуң шугуму-биле ийи каът гостиницаның даш тудуу чоруп турар. Ол болза бистиң областың районнарының төптеринде эң улуг гостиница болур. Оон бирги каъдының ханазы салдынган, ам ийиги каъдын тудуп эгелей берген. Оон тудуу бо чылды сөөлзүреди доозтур болгаш ону келир чылдың чазынында ажыглалга киирер. Оон бирги каъдынга ресторан турар. Ийиги каъдынга 48 кижи чурттаар болгаш 13 өрээлдерлиг. Гостиницаны канализастап, суг дамчыдылгазын киирер болгаш аңаа кызыл булун, номчулга залы тургустунар. Гостиницаның тудуунга ниитизи-биле 89000 рубль көрдунген.

Оон тудуунда дашчылар Ондар Маадыр-оол, Иван Попов, арматурщиктер Доңгак Семис-оол, Монгуш Чылбаан-оол, Монгуш Балчый-оол олар хүн нормазын 170—200 хуу күүседип, мурнакчы ажылдап турар.

Чурукта: мурнакчы дашчы Ондар Маадыр-оолдуң даш салып турары.

Сөзү Т. Саян-оолдуң. Фотозу В. Лутковтуу.

Коммунистиг күш-ажыл бригадазында

Бистиң бригадавыс 1958 чылдың март айда организастаттынып тургустунган. Бо аразында бистиң бригаданың кылган үүлдерин демдеглеп көргүзер бодаан мен. Эгезинде бригадага 15 кижи турган. Ам 20 кижи ажылдап турар. Бирээзинге-ле 4 өг-бүле чурттаар 7 бажыңнарны 1958 чылдың сентябрыга чедир тудуп дооскан бис. Оон сөөлүнде өске тудутга баргаш, узуну 9 метр, дооразы 6 метр хемчээлдиг 3 складтарны туттувус. Дизельдиг электростанцияның бирги каъдын салган бис. Чеди чыл планының баштайгы чылында планын бригада хуусаа бетинде 200 хуу күүсеткен.

Эрткен чылын бригаданың кежигүннери тудугга ажылдавышаан, даш салырының 2 ай хуусаалыг курузунга өөренип тургаш, 4—5 разрядтарның мергежилин чедип алган. Бригадада чүгле дашчылар эвес, харын печниктер безин 8 кижи, бызаңчылар — 10 кижи бар. Мынчангаш, аныяк тудугжу бүрүзү 2-ден 3 чедир тускай эртемниг апарган. Бо чорук күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге, тудугнуң шынарын экижидеринге улуг рольдуг болган.

1960 чылдың баштайгы кварталында планывысты 148 хуу, апрельдиң онаалдазын хуусаа бетинде ажыр күүсеттивис. А ийиги кварталдың планын 180 хуу күүседирин хүлээнмишаан, бригаданың кежигүннери улам күженнишкинниг ажылдап турарлар.

Коммунистиг ёзу-биле өөренир, ажылдаар, чурттаар дугайында улуг Ленинниң чагын амыдыралга боттандырбышаан, бистиң бригаданың кежигүннери коммунистиг күш-ажыл бригадазының бедик адын 1959 чылдың октябрьда чедип алган. Ол бедик атты чедип алган соонда бүгү чүвениң бүткени ол эвес-ле болгай. Коммунистиг ёзу-биле улам эки ажылдаарын, өөренирин, чурттаарын ол бедик ат биске дагзып турар. Бистиң ажылдап турарывыс «Тыва даг-дүгү» тудуг чери болза, бир үүлүнде чеди чылдың чаа тудугларының бирээзи, ийи үүлүнде үүгле областа, республикага эвес, харын бүгү эвилелге улуг ужур-дузалыг бүдүүлге чери болуп турар. Бо бүгү байдалдар күш-ажылчы чаа-чаа чедишкиннерже бистерни сорук киирип турар.

Бригадалар аразынга шилчиир кызыл вымпелди 1959 чылдың сентябрьда чаалап алган бис, амгы үеге чедир ону салбадывыс.

Чеди чыл планының ийиги чылының онаалдазын хуусаа бетинде ажыр күүседир дээш шалыпчы ажылдавышаан, хөй-ниитиниң амыдыралынга бригаданың кежигүннери идепкейлиг киржип турар. Чижээ, эштер, М. Кан-оол, Ч. Монгуш, Д. Барчыл, Монгуш Ясла, М. Маадыр-оол олар хүн бүрүде нормазын 150—200 хуу чедир күүседип турар. Күш-ажылчы бедик көргүзүүлери болгаш хөй-ниитиничи идепкейлиг ажылчорудулгазы дээш бистиң бригаданың кежигүнү Монгуш Ясланы Март 8-тиң 50 чыл оюн таварыштыр ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиуму «Күш-ажылчы эрес-маадырлыг чорук дээш» деп медаль-биле шаңнаан. Улам чүткүлдүг, улам чедишкиннинг ажылдаарын чазактың шаңналы биске хүлээдип турарын база эки билип турар бис.

Коммунистиг күш-ажыл бригадазының кежигүннериниң 2 кижи аныяктарның кежээки школазының 8-ки класында өөренип турар. Оон өскелери агар политика өөренир бөлүмде. Даш салырының Красноярскиде 3 ай хуусаалыг курузун бистиң эживис эш Салчак Каадыр чоокта чаа өөренип дооскаш, чаныып келген. Доңгак Болат крановщиктерниң Красноярскиде 4 ай хуусаалыг курзунда эки өөренип турар.

Бодунуң мурнунда салдынган сорулгазын коммунистиг күш-ажыл бригадазының кежигүннери төлептиг күүседип шыдаар.

М. КАРА-ООЛ,
Коммунистиг күш-ажыл бригадазының бригадири.

Тес-Хемниң малчыннарында

Кыштың байдалы ширин болуп эрткен-даа болза, Тес-Хем районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң мурнакчы малчыннары кадындыда малын кыштан хорамча чокка ажырган, малдың чаш төлүн чидириг чокка камгалап ап турарлар.

Артельдиң кадарчылары эштер Дапый-оол, Санчай-уруг, Биче-Кок, Сарыг-Бавылай, Дамбар олар төрээн 1171 баш хой, өскүнүн 1208 анай, хураганнарын камгалап алганнар. Оларның иштинде эш Санчай-уруг 288 хойдан 294 хураган, өшкү кадарчызы эш Дамбар 240 өшкүден 253 анай алган. Ол ышкаш Болат төрээн 38 инектиң бызааларын семис шыырак доруктуруп турар. Колхозтуң малчыннарында малын кыштан менди ажырган, малдың чаш төлүн бүрүн камгалап ап турар кадарчылар хөй.

— Харыысалганы бедиткеш, кызып ажылдаарга бергелер-даа турбас чүве-дир, бар-ла аргаларны хереглеп тургаш, хоюмну кыштан менди ажырдым, ам төрээн 316 баш хойдан 324 хураган алдым—деп, эш Дапый-оол чугаалап олурар.

В. САРБАА.

* * *

«Ак-Эрик» колхозунуң малчыннары малдың баш санын өстүрер болгаш оон продуктулуун бедидер дээш алган хүлээлгелерин күүседир талазы-биле районнуң малчыннарының чарыжында дээре түңнелдерни чедип алганнар. Бирги кварталда төрээн бүгү хой болгаш өшкүлериниң чаш төлүнүң 95 хуузу менди камгалап алдынган.

Дуржулгалыг хойжулар Н. Өелет төрээн 255 хойдан 258 хураганны, С. Калдан төрээн 205 хойларының хураганнарын менди камгалап алганнар. Ол ышкаш аныяк хойжулар: Хөвендей, Сүрүн олар алган хүлээлгелерин күүседип, кызымаккай ажылдап турарлар.

«Ак-Эрик» колхоз бо чылын 380 центнер дүктү бүдүрер болгаш оон 375 центнерни күрүнеге садар планныг. Хойжулар ам хойларның часкы кыргылдазынга белеткенип турар.

О. МАНДАРЫЙ.

ПРОПАГАНДАНЫҢ ШИИТПИРЛИГ ЗВЕНОЗУ

Партия чырыдышкынының системазында өөредилге чылын чедишкинниг доозар.

Коммунистиг партия политиктиг чырыдышкынны, марксизм-ленинизмни чогаадыкчы өөренирин бүгү пропаганда ажылының шиитпирлиг звенозу, ажылчы чоннарны коммунистиг ёзуга кижизидериниң эн-не дээштиг чепсээ болур деп көрүп турар.

Амгы үеде партия организацияларының чугула сорулгазы болза, политиктиг чырыдышкынның системазынга 1959—1960 өөредилге чылын чедишкинниг доозары болур. Бирги эллегде түңнел беседаларга эки белеткенип, ону организастыг эрттирер ужурлуг, ындыг беседаларны бөлгүмнерге болгаш политшколаларга ийи-үш кичээлдерге, теоретиктиг семинарларга—бир-ийи кичээлдерге чорударын сүмелеп турар. Өөредилге чылында өөренип эткен материалдарның эң чугула айтырыгларын беседаларга киирер деп үүлүүр чедилдингир. Ындыг айтырыгларны чугаалажып көөр чорук программада кииртинген материалдарны эң хандыр шиңгээдип алырынга дузалаар. Түңнел кичээлдерге белеткелдиң болгаш оларны эрттиреринің үезинде музей, делгелге, турасказалдыг чергерже, бүдүүлгелер болгаш чеди чылдың тудугларынче, колхозтар болгаш совхозтарже дыңнакчыларның экскурсияларын организастаар болза ажыктыг.

Чаңгыс аай хевириниң бөлгүмнериниң болгаш семинарларының дыңнакчыларының хоорай, район болгаш бөлүктер ааны-биле теоретиктиг конференцияларын өөредилге чылының төнчүзүнде эрттирер дугайында партияның чамдык комитеттери санал киирип турар. Ындыг саналдарны үүлдүг деп көрүп, хүлээп алаа чогуур. Чугула айтырыгларны кады чугаалажып көөр чорук коммунистиг тургузуушкунуң практиктиг сорулгалары-биле теоретиктиг үүлдерни шуут холбаштыр эң хандыр шиңгээдип алырынга дөгүм.

Эң чугула айтырыгларның талазы-биле теоретиктиг конференциялар болза, тус-тус база бөлүк кижилер-биле түңнел беседаларны чорудары-биле чергелештир хуузунда планнарын ёзугаар боттарының идейтеоретиктиг деңнелин бедидип турар коммунистиниң марксисчи-ленинчи бот-өөредилгезиниң түңнелдерин байдарының чугула хевири болур.

Эрткен чылдарның дуржулгазын ёзугаар марксизм-ленинизмниң кежээки университетиниң ниити салбырларынга болгаш факультеттеринге экзаменнерни кол эртемнерге болгаш зачёттарны оон арткан эртемнерге чорударын сүмелеп турар.

Политиктиг өөредилгеге, ылангыя түңнел кичээлдерни болгаш беседаларны, теоретиктиг конференцияларны, экзаменнерни болгаш зачёттарны белеткээр болгаш чорудар үезинде эренгейлээр, школачы ёзу-биле чоруда бээр чорукту болдурбас херек, дыңнакчыларны канчап-даа тургаш болза «тулдуруп алыр» дээр бодалбиле оларга «тулдурукчу» айтырыгларны салырын бодаар орландажыышкындан чайлаары эргежок чугула. Дыңнакчыларның саналдарынга дыңнангыр болуп, салдынган айтырыгларның шын харыызын оларбиле кады тывар, фактыларны бодамчалыг анализтеп көөрүнге болгаш түңнелдерни кылырынга оларны өөредир херек. Кол үүлүүр болза, марксисчи-ленинчи өөредигниң дээштиг, чогаадыкчы характерин, марксизмдеи ленинизмни чарыш болбазын онзалап демдеглээри, революстуг өөредигниң хөгжүлдезинде ленинчи үеченаны, ленинчи идеяларның типилелгезин, бистиң партиявыстың ажыл-чорудулгазынга теориянын болгаш практиканың чаңгыс аай тудушкак болурун илередип көргүзери болур. Сорулга болза дыңнакчы бүрүзү шиңгээдип алган политиктиг билиглериниң практиктиг ужур-дузазын хандыр медереп билирин, оларны бодунуң хүн бүрүдеги ажыл-чорудулгазынга ажыглаар кылдыр өөренип алган турарында болур.

Өөредилге планын күүсетпээн бөлгүмнер болгаш политшколалар канчаарыл? деп айтырыгның тургустунуп келири чугаа чок.

Бо дугайында чаңгыс аай майык ёзугаар бээр айтыышкын турбас ужурлуг. Бо айтырыгны үүгле бөлүм, семинар бүрүзүнүң онзагай байдалдарын, оон дыңнакчыларының күзелин шынгыы барымдаалап тургаш шын шиитпирлеп болур. Ындыг болза-даа өөредилге планнарын күүсетпээн бөлгүмнерге болгаш семинарларга ам болур кичээлдерге түңнел беседаларны кылбайн, а эллегліг темаларны өөренип тургаш, өөредилге планын күүседирин чедип алырын кызыдар болза эки.

Быска хуусаалыг, 5—6 кичээлдерни эрттирер кылдыр тургускан, тодаргай экономиканың үндезиннерин өөренир талазы-биле бөлгүмнерни маңза чижек кылдыр ап болур. Оларда үүс-үүс муң ажылчыннар, колхозчулар өөренип турар болгай. Ол бөлгүмнериниң хөй нуруузу пропаганда айтырыгларының талазы-биле СЭКП ТК-ның доктаалы үнген сөөлүнде — февраль, март айларда тургустунган. Ынчангаш ол бөлгүмнериниң чамдыктары, ылангыя көдээ черлерде тургустунганнары, өөредилге чылының төнчүзүнге чедир программалыг материалды өөренип доозарын четтикпейн баар деп үүлүүр билдингир-дир. Ам кандыг болурул ынчаш? Оларга кичээлдерни өөредилге планын күүсеткижеге чедир үргүлчүлээр деп харыылаар ужурлуг.

Өөредилге чылын чедишкинниг доозар чорук 1960—1961 өөредилге чылында политиктиг өөредилгени улам ыңай экижидеринче быжыг үндезинни тургузар. Парторганнарның болгаш партия организацияларының чугула сорулгазы — эрткен өөредилге чылында политиктиг өөредилгениң түңнелдерин хандыр анализтеп көөрү, чыгдынган эки талалыг дуржулганы түңнеп байдары, бар четпестерни илередири, болдунган частырыгларны келир чылда катаптавас дээш, оон чогуур түңнелди кылып үндүрери болур.

Ылангыя бөлгүмнериниң болгаш семинарларның дыңнакчыларының, боттарының хуузунда планнарын ёзугаар теорияны өөренип турарларның хуралдарын, пропагандистеринің хоорай, район чөвүлел хуралдарын эрттирзе чогуур. Өөредилге чылының түңнелдериниң дугайында база чаа өөредилге чылында коммунистиниң болгаш партия кежигүү эвестериниң политиктиг өөредилгезин экижидер хемчеглериниң дугайында айтырыгны партия организацияларының болгаш партия комитеттериниң хуралдарынга чугаалажып көрзе эки.

Моон-биле кады чогум кандыг үүлче онза кичээнгейни көрүндүрерил?

Политиктиг чырыдышкынның кол сорулгазы, кол ужур-утказы—бүдүүлгениң тодаргай түңнелдеринде, совет кижилериниң күш-ажылчы улуг кедүрлүүшкүнүнүң болгаш коммунистиг медерелиниң өзүлдезинде ооң илереттинип турар дээштиг салдары болур. Марксисчи-ленинчи өөредилгениң бедик дээштиг болур чоруунуң үндезини болза, амыдыралбиле, коммунистиг тургузуушкунуң практиказы-биле оон тудуш харылзаазы болур. Бо ажыл-хереште эки талалыг дуржулганы ханы болгаш бүгү талалыг кылдыр түңнеп байыдары, политиктиг чырыдышкында ёзу барымдаалаар чоруктуң артышкыннарын ажып эртери бирги чергенің ужур-дузалыг.

Амыдырал-биле пропаганданы холбаштырарын күштелдирер дугайында ниити кыйгырыглардан боттуг сүмелерни, практиктиг, методиктиг сүмелерни ажылдап кылырынче, ол харылзааны ажыл-херек кырынга, тема бүрүзүн өөренирде канчаар боттандырарынче шилчиир херек. Ындыг сүмелерни чогаадып кылырынга дээре пропагандисчи күштерни, а ол ышкаш партия ажылдакчыларын болгаш ниити эртемниериниң башкыларын киириштирер. Бо ажыл политиктиг чырыдышкын бажыңнарының болгаш кабинеттериниң, методиктиг чөвүлелдериниң болгаш бөлүктерниң ажыл-чорудулгазында теп черни эзлээн турар ужурлуг.

Бүдүүлгениң тодаргай ажыл-херектерин болгаш соңгаарлаттынмас хереглелдерин, коллективтериниң амыдыралын болгаш эрге-ажыктарын эки билир, теоретиктиг үүлдерни чугула практиктиг сорулгалар-биле холбаштыр тайылбырлап билир үүгле ындыг пропагандистер политиктиг чырыдышкынны амыдырал-биле шуут харылзаалыг кылдыр чедишкинниг боттандырып шыдаар. Ынчангаш пропагандисчи кадрларны шилип алыр, белеткээр болгаш билиин бедидер сорулга партия организацияларының ажылында онза черни эзлээн турар ужурлуг.

Келир өөредилге чылында консультантыларының болгаш лекторларын, бөлгүмнер, политшколалар болгаш теоретиктиг семинарларының удуртукчуларының составын тодарадып тургузар үезинде партия, совет болгаш ажыл-агыйның удуртукчу ажылдакчыларын, улус ажыл-агыйының тускай эртемниглерин пропагандисчи ажыл-чорудулгаже калбаа-биле киириштирер чорук ажыктыг үүлүү бээр. Дыңнакчылар-биле кады чангыс коллективте кады ажылдап турар пропагандистер бөлгүмнерни болгаш семинарларны удуртканнарын ындыг чурумну чедип алыр ужурлуг бис. Бо талазы-биле эки дуржулга база бар. Калинин областың Новоторжск районун чижек кылдыр көргүзүп болур. Ында колхозтар даргаларының болгаш көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң хөй нуруузу бөлгүмнерни болгаш семинарларны удуртуп турарлар.

Пропагандистерни тодаргай экономиканың билиглери-биле, мурнакчы дуржулга-биле чепсеглээринче улуг кичээнгейни салып, оларга партияның иштики, даштыкы политиказын, республикаларның, областарның, хоорайларның, районнарның, бүдүүлгелериниң болгаш колхозтарның амыдырал-биле ылавыла таныштырып турар болза чогуур.

Эң чугула амыдыралчы материалдың дугайында теоретиктиг үүлдерни ажылчы чоннарның хүн бүрүдеги ажыл херектери болгаш сорулгалары-биле холбаштыр илередип көргүзер кылдыр пропагандист бүрүзүн өөредирин оралдашпышаан, келир өөредилге чылында бөлгүмнериниң болгаш семинарларның удуртукчуларының белеткелин амыдыгаштан эгелеп чоруткаш, Москва хоркому, Ленинград обкому болгаш партияның өске-даа хөй-хөй комитеттери мырыңай шын кылып турардыр.

Эрткен чылдарда политиктиг өөредилгениң база бир четпес үүлү болза, партия организациялары партия чырыдышкынының системазын четчелеп тургузарда коммунистерниң болгаш партия кежигүү эвестериниң идей-теоретиктиг деннелин бедидериниң сорулгаларын эвес, а бар өөредилге пособиелерин барымдаалап турганы болур. Ол чорук өөредилге номнарының четпезинден алаан хамааржып турган.

Амгы үеде байдал үндезини-биле өскерилген. Моон мурнунда кажандаа турбаан хөй санныг өөредилге номнары болгаш өөредилге пособиелери ам бисте бар. Ам СЭКП төөгүзүнүң, марксизм-ленинизмниң үндезиннериниң талазы-биле өөредилге номнары болгаш өөредилге пособиелери, В. И. Ленинниң биографиязы, марксисчи-ленинчи философияның үндезиннериниң талазы-биле өөредилге пособиези, политиктиг экономияның ийи өөредилге номнары (бирээзи делгеренгей), политшколаларга хереглээр өөредилге пособиези, үлетпүрүүн болгаш садыгның тодаргай экономиказының талазы-биле өөредилге пособиелери бар болган. Философия талазы-биле делгеренгей өөредилге номун, тудугнуң болгаш көдээ ажыл-агыйның тодаргай экономиказының өөредилге пособиелерин, эстетика айтырыгларының (чогаадыкчы интеллигенцияның теоретиктиг семинарларынга хереглээр кылдыр), коммунистиг кижизидилгениң (башкыларның теоретиктиг семинарларынга хереглээр кылдыр) номнарын болгаш өскелерни-даа парлап үндүрери-биле белеткеп турар. Политиктиг өөредилгениң хевирлерин шыны-биле тодаргайлап алырынга бүгү-ле эргежок чугула таарымчалыг байдалдар бисте ам бар болуп турар.

Бөлгүмнерге болгаш семинарларга эң чугула, кижизидилге ужурдузалыг айтырыгларны өөренирінче угланыышкынны чайгылыш чокка чорудар херек. Экономиктиг билиглерни, ылангыя тодаргай экономиканың пропагандазынче кол угла-

Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң сураглыг малчыны Ленин орденниг Монгуш Сандыктың хою бо чылын менди болгаш хүр чыл ашкан.

Чурукта: М. Сандыктың кадайы, беш ургларның иези Монгуш Чигжи, часкы одарда хоюн кадарып чоруурру.

Фото С. Феоктистовтуу.

ХҮЛЭЭЛГЕНИ КҮҮСЕДИР

СЭКП Төп Комитединиң декабрь (1959 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, мал ажылын хөгжүдер, ооң продуктулуун бедидер талазы-биле Чаа-Хөл районнуң ажылчы чоннары бо чылын бедиткен хүлээлгелерни алган. Колхозтар бо чылын 700 тонна сүттү, 976 тонна эътти бүдүрер болгаш ооң иштинден күрүнеге 450 тонна сүттү, 800 тонна эътти садар хүлээлгелиг. Баштайгы үш айларның дургузунда районга эт бүдүреринiң чыл планын чүгле 2,4 хуу, сүттү—13,7 хуу, а күрүнеге эт садарының квартал планын 74,9 хуу, сүттү—112,2 хуу күүседкен.

«Бурунгаар» колхоз (даргазы эш Дайыранза, парторг эш Сундуй) бирги кварталда эт, сүт садар хүлээлгезин ажыр күүседип, массаның ортузунга бо талазы-биле организастыг элээн ажылдарны чорудуп, практиктиг хемчеглерни алганын айытса чогуур. Ындыг болза-даа районда чамдык колхозтарның көргүзүү чавыс болбушаан. Мында Ленин аттыг колхозта байдалды чижекке көргүзүп болур.

«Бурунгаар» колхозтуң күрүнеге саткан хаваннарының ортумак диринг дензизи 92 кг ажып турда, Ленин аттыг колхозтуң чүгле 72 кг болган. Районнуң колхозтары 1370 баш хаваннарны семирти азыраан күрүнеге садар хүлээлгелиг хирезинде, ам азырында чүгле 172 хаваннарны тургускан. Багай эвес хаван ажаакчылары колхозтарда бар. Чижээ, «Найырал» колхозта Сат Чыргалбай кышкы үеде хаваннарын эки ажаап, чемергени-биле семиртилгеде хаван бүрүзүнүң хонукта ортумак немелде дензизи 430 грамм болуп турган. Мындыг дуржулганы калбартпайн турары четпес.

Районнуң колхозтары бо чылын төрүүр үс малдан-на 100 бызза, 109 хураган, а төрүүр кол хаван бүрүзүнден 16 хаван ооңдары өстүрүп алыр хүлээлгелиг хирезинде, амта чедир төрүттүнген бызааларның 93,2 хуузун, хураганнарның 97,6 хуузун болгаш хаван ооңдарының 83,6 хуузун камгалап алган.

Чаш мал камгалап өстүрериниң көргүзүглери Ленин аттыг колхозта дээре болуп турар. Бо талазы-биле районда үлегерлиг малчыннар эвээш эвес. Чижээ, Бойда, Байыр-оол, Шактар, Теспилдей, Сагаан болгаш оон-даа өскелер малының чаш төлүн 100 хуу камгалап ап турарлар. Ындыг болза-даа «Найырал» колхозта 130 баш, «Бурунгаар» колхозта 76 баш чаш мал өлген чорук дыка четпес. Районда чүгле чаш мал хорап турар эвес, харын улуг мал безин эрткен чылдын бо үеэзинден 417 баш хөй чидиригге таварышкан.

Мурнакчы дуржулганы нептередирин колхозтарда багай боттандырып турар. Районда сөөлгү үеге чедир төрүттүнген 232 бызаалардан инектерге чагыштырып эмзирер арга-биле чүгле 150 бызааны доруктуруп турар. Ол ышкаш хаваннарны ажаап, чемгерериниң депшилгелиг аргаларын колхозтар база ажыглавайн турар.

Мурнакчы дуржулганы фермаларга, тус-тус малчыннарга чедир нептередирин багай организастап турарындан сүт саалдазы колхозтарда дыка чавыс. Чылда бир инектен 1300 килограммның орнунга ортумаа-биле чүгле 208 килограмм сүт саап ап турар. Ленин аттыг колхоз бир инекке онаштыр чүгле 176 кг сүт сагганы дыка четпес.

Хар өрөөн, оът сиген үнүп, час эгелээн дээш чамдык удуртукчулар болгаш малчыннар улуг-даа, бичедаа малдарның ажаалга чемгерилгезин сулерадыптар практика уламчылавышаан. Часкы үеде малды чазаларже, таарымчалыг чайгы одарларже шын сайгарар, илерээн четпестерни чайладырынга ол-ла дораан боттуг хемчеглерни алыры чугула. Малдың баш санын өстүрүп, ооң продуктулуун бедидерде мурнакчыларның дуржулгазын бүгү талазы-биле калбартыр ужурлуг.

Хойжу, саанчы бүрүзүнүң, бызаа болгаш хаван ажаакчыларының чүү чедип алганын, ам чүү кылза чогуурун малчын бүрүзүнге тайылбырлаары, партийжи-организастыг болгаш полит-кижизидилге ажылын ферма, бригада бүрүзүнге чорудары, көскү агитацияны калбартыры чугула. Көдээге партийжи-политиктиг ажылдың талазы-биле рязаньчыларның дуржулгазын бүгү черлерге калбартыр.

А. БИЧИИЖИК,
СЭКП обкомунуң инструктору.

Чыжырганаты үрегдеп турар

Хемчиктиң оң талакы адыры Барлыктың унунда үнелиг кат—чыжыргана эвээш эвес. Каш чылдар мурнунда Барлык унунуң чыжырганазы кижи эрттинмес чыгыы сырый үнген турган. Ам ында ыяш кончуг эвээжээн. Чамдык кижилер чодураны кескеш кадын ап турар. Хөй чодураалыг черлерде кестинген төжектерниң саны харын-даа үнген ыяштан көвүдей берген.

Ол ышкаш Кызыл-Мажалык, Ак-Довурак суурларның чоогунда хем унунуң ыяжын кажаа кылыр дээш кезип үрегдеп турар.

А. ДАРЖАА.

Багай ажылдыгны шаннаан

Улус чыдыышкын албан черлериниң ажылдакчыларының Өвүр профөвилел райкомунуң казначейинде Р. Майн чыл ажып турар. Ооң ажылында четпестер эрткен чылдың октябрьда болган районнуң профөвилел конференциязына шынныг илерээн. Бо дугайында чаңгыс чижекти көргүзерге-ле четчир. Торгалыг болгаш Чаа-Суур школаларында профкомнарның эрткен чылын баштай киргени 400 рубль, а сөөлүнде декабрьда дужааганы 303 рубль дадывыр акшазын Р. Майн хүлээп алгаш, ооң маркаларын мынчага бербээн.

Профөвилел кежигүннериниң негелдезинге үндезилээш, ол школаларда профкомнар Р. Майндан маркаңы чеже катап айтырбаан дээр. Бо дугайын профөвилел райкомунуң даргазы эш Семис, инспектору эш Куулар оларга база чаңгыс эвес удаа тургузуп келген. Кандыг-даа хыналда негеттинмес, бүгү херек билдингир турбуже, буруулуг кижиге мынчага харыысалга хүлээтпейн турары элдеп.

Көскү кылган ажылы чок, харын самчыгдакчы болуп турар Р. Майнны профөвилел райкомунуң «киргенин» өзугаар профөвилел обкому хүндүлел бижик-биле шаннаанын кижи кайгаар чүве. Бо айтырыгны дарый шиитпирлээри чугула негеттинип келген.

М. ИМАЖАП.

План күүсеттинип турар

Чоннуң ортузунга танытылга ажылын калбартып турган, чиик үлетүрге чиг-эт белеткелиниң планын долдур болгаш ажыр күүседири—белеткелчи агентилериң кол хүлээлгези. Бо чугула сорулганы боттандырар дээш Чөөн-Хемчик райпозунуң белеткелчилери чыл эгезинден бээр элээн ажылдарны кылган.

Бодумнуң харылап турар участоктарым—Чадаана, Хөндергей, Шеми көдээ Советтериң девискээри. Чон ортузунга тайылбыр ажылын чорутпушаан, өлүк болгаш өске-даа чиг-эт белеткээр онаалгамны 1960 чылдың баштайгы кварталында багай эвес күүседтим.

Бо чылдың баштайгы кварталында 14.300 рубльдиң өлүүн болгаш өске-даа чиг-эдин белеткээр тургаш, 29.260 рубльдиң чиг-эдин белеткээн мен. Кварталда янзы-бүрү алгы-кеш белеткээр план 145 хуу, өлүк—132 хуу, үүрмек чиг-эт—129 хуу, түлеңди дүк—100 хуу күүседтинген. Оон аңгыда мээң бодумга онаалга кыдыр бердинмезежок 13 тонна кызылтасты садып белеткээн мен.

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 90 чыл оюнга болгаш Май 1-ге алдар кылдыр дөрт айның белеткелдер планын он хонук бурунгаар 100 хуу күүседип, тодаргайлаарга 7000 рубльдиң өлүк болгаш чиг-эдин садып белеткедим. Ийиги кварталда мээң онаалгам чиик эвес —30 мун рубльдиң өлүк, чиг-эдин чондан киирер. Ону хуусаа бетинде ажыр күүседир мен.

О. ОКЧИЯ,
райпонуң белеткелдер конторазының агентизи.

ЛЕНИНЧИ ШАННАЛДАРНЫҢ ЛАУРЕАТТАРЫ

☆

Академик
Д. В. СКОБЕЛЬЦЫН,
«Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш» делегейниң Ленинчи шаннаалдарының талазы-биле Комитеттиң даргазы.

☆

1959 чылда Делегейниң Ленинчи шаннаалдарын тайбың дээш шылгарангай чаа болук демиселчилерге тывыскан. Улуг Ленинниң адын эдилээн бо шаннаалды улустар аразынга тайбыңны болгаш найыралды быжыглаарының хөрөөнге дыка улуг салыышкынны киирген беш күрүнелерниң эң көскү төлөлекчилеринге тывыскан.

Бо чылын шаннаалдарны тыпсыры Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 90 чыл оюбиле холбаштыр болган. Идеялары болгаш ажыл-херектери бүгү делегейни силгипкен ол гениалдыг кижиге боттарының хүндүткел өзулалын оран делегейниң бүгү-ле булуңнарында ак-сеткилдиг болгаш депшилгелиг кижилер ол хүн бергеннер.

Ленинчи идеяларның чырыткызы делегейде кайы хире калбак нептерээнин, амгы шагның төөгүзүнүң чорудулгазынга ол идеялар кайы хире кайгамчык улуг салдарны чедирип турарын В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 90 чылының байырлалы база дагын көргүскен. Амгы үениң чугула айтырыглары дээш сеткил сагыжы хайныгып турар бүгү-ле кижилер, тайбыңның, хостуг эрге-шөлөөниң болгаш социал депшилгениң идеалдарын эргим үнелеп турар кижилер болза угаан-бодалдың болгаш социал чөптүг чоруктуң кедизинде барып тиилээринге бүзүрелдиң эгээртинмес үнер дөзүн Ленинниң өлүм чок ажылдарындан, кеззе мөңгеде диринг ленинчи өөредигден дагын-дагын тып ап турар. Улуг Ленинниң тургусканы баштайгы социалистиг күрүне дээрге дайыннарны болгаш шериг месилдежиишкиннерин чайладыр дээш, бүгү улустарның дең эргези болгаш найыралы дээш, оран чуртка эки корум-чурум дээш демисежип турар депшилгелиг кижи төрелгетенниң бөгүн мурнуку одуруунда чоруп турар. Чепсегленнишкиннерниң човуланыг үүргезинден, ядролуг дайынның коргунчуг хилинчектериниң чайлап үнүүшкүнү делегейге бербишаан, социализмниң камгалакчы улуг хүлээлгезин ол социалистиг күрүне чырыткыландыр коргүзүп турар.

Чүс-чүс миллион кижилерге Ленинниң ады болза кандыг-даа реакцияга удур демиселдиң демдээ-дир, ол — бүгү-ле дарлаттырган болгаш улуг-хуузун алыскан кижилерге идегелдиң түгү-дүр, тайбың болгаш депшилге дээш боттарының демиселинге чедиишкиннерин улустар ол ат-биле холбаштырып турар.

Совет чурттуң болгаш социалистиг лагерь чурттарының-даа, черле нинти кижи төрелгетенниң-даа төөгүлүг чорудулгазынга бистиң хүнеривисте өзулуг-ла салдарын чедирип турар ындыг нинти удуртукчу идеяларның үндезиннери улуг Ленинниң амыдырал-чуртталгазы болгаш ажыл-чорудулгазы-биле алызындан холбаалыг. Янзы-бүрү социал системаларлыг чурттарның тайбың кожа-хелбээ турарының принципин чогум-на харын Ленин кедүрген болгаш үндезилээн, ол принцип дээрге Совет күрүнениң даштыкы политиказының кол үндезини апарган болгаш амгы үеде делегейниң нарын айтырыгларын таарыштыр шиитпирлээриниң үезинде удуртукчу идея болуп бар чыдар.

Бүгү делегейге болган кайгамчык улуг өскерлиишкиннериң түңнелинде ол ленинчи принцип улустар аразынга харылзаа байдалдарның талазы-биле ооң кедүргени өске-даа принциптер ышкаш, тайбынга ынакшылдыг улустарның кужениишкиннери-биле амыдыралга боттанган туруп болур ындыг байдалдар бистиң үевисте тургустунган. Социалистиг күрүнелер ону дээш демисежип турар, оран делегейниң улус бүрүзүнде бар бүгү-ле дээре болгаш ак-сеткилдиг чүүлдер боттарының кужун аңаа берип турар. Депшилгелиг кижи төрелгетен бодунуң демиселинiң көскү түңнелдерин бөгүн безин көрүп болур. Делегей болза «соок дайынның» үезинден улустар аразының харылзааларын чогумчударынче, делегейниң соңгаарладып болбас айтырыгларын чугаалажыышкыннарның аргазы-биле шиитпирлээр чорукту тып алырынче чоорту шилчип турар. Ынчалзажок улустарның эрге-ажыктарының болгаш бүүрүнүң негеп турары ышкаш кылдыр ол айтырыгларны болур-чогууру-биле шиитпирлээн турар төлөөде, ам-даа эвээш эвес күжениишкиннерни салыр апаар. Ынчаарга улустар аразының харылзааларында таарымчалыг байдал эгелей берген, ынчангаш «соок дайынның» аар-берге чылдарында делегей хөгжүлдезинiң чорудулгазынга ындыг эргилдени чедип алыр дээш истеп-сүрүүшкүннерге чөрүштүр боттарының күжениишкиннерин харамнанмайн келген бүгү кижилерниң дүрүм өзугаар чоргаарланыышкынының сагыш-сеткилин ол чорук хайныктырып турар.

Моон ужурунда бистиң Комитет делегейниң Ленинчи шаннаалдарын тайбың дээш делегейниң хөй-нинтизинге калбак сураглыг шылгарангай беш демиселчилерге бо хүннерде чаагай сеткил ханыышкын-биле тывыскан. Лауреаттың социал байдалындан, политиктиг, кеш-сөөк болгаш шажын-чүдүлге хамааржылгазындан хамаарылга чокка Ленинчи шаннаалды тыпсыры — амгы шагның кол айтырыын — тайбыңны камгалаарын шиитпирлээринге кайы-бир кандидаттың ачы-хавыяазын бирги эзлчегде кичээнгейге ап турар бистиң Комитеттиң кеззеде принциви болуп келген.

Ол принципти Комитет удуртулга болдурган болгаш бо удаада — шаннаалдарны социалистиг эвес күрүнениң баштынына, америк улуг үлетүр эззинге, француз коммуниске, совет культураның төлөлекчизинге, араб национал ажылдакчыга тывыскан. Ынчангаш ында кижи кайгаар болгаш чиктигзинер чүве чок. Бөгүн кол болгаш үндезин болуп турар чүүлдүң дугайында — ракета-ядролуг дайынның халавындан кижи төрелгетенни камгалап алырының дугайында чугаа чоруп турда, нинти бодалды тып турар өң-не янзы-бүрү политиктиг болгаш хөй-нинтичи агымнарны база күштерни каттыштырып турар, тайбыңны камгалаар дээш бүгү делегей шимчээшкининiң бүдүжү ындыг. Ол чаагай херектиң алыс тиилелгезин хандырар апаар тайбыңны камгалаар дээш делегей шимчээшкининiң күжү харын ында.

Индонезия Республиканың Президентизи доктор **Сукарнога** делегейниң Ленинчи шаннаалын тывыскан дугайында дыңнадыгны индонези улус, Азияның өске-даа чурттарының улустары делегейниң бүгү депшилгелиг хөй-нинтизи-биле бир дөмей сеткил ханыышкын-биле уткуур дээрзинге бүзүрелдиг бис. Доктор Сукарно — бүгү-нинти тайбыны быжыглаарынче угланган хамаарышпас даштыкы политиканы идепкейлиг чорудуп турар хостуг Азияның эң көскү удуртукчуларының бирээзи болуп турары билдингир. Быжыг болгаш үр тайбыңны хандырарының айтырыын доктор Сукарно колониализмге удур демисел-биле сырый холбаштырып турар. Азия болгаш Африка чурттарының тайбың база найырал идеяларының тиилелгезин демдеглээн, тайбың кожа-хелбээ турарының он принциптерин ажылдап кылган Бандунг конференциязы Президент Сукарнонуң ады-биле холбаалыг.

1960 чылдың январьда тайбынның индонези талалакчыларының национал конференциязынга чүве чугаалап турган, доктор Сукарно мынча деп медеглээн:

«Индонезияның бүгү 88 миллион улузу тайбың дээш туржуп турар, ынчангаш ол конференцияны деткип турар мен... Атомнуг энергия тайбың сорулгаларга ажыглаттынган турарын, чазактар баштыныларының конференциязы «соок дайынны» үзүткаан турарын болгаш чепсегленнишкинни дүжүрер дугайында дугуржулганы чедип алырын, чурттарның удуртукчулары дайын дугайында бодалды безин ап октаптарын болгаш тайбың дугайын бодаарын негеп турар бис. Бир эвес бүгү депшилгелиг кижилер ону ханы медереп билип аптар болза, дайын болбас дээрзинге ханы бүзүрелдиг мен. Делегей олче бар чыдар, бистин алыс сорулгавысты боттандырарынче — колониализмни, империализмни бүрүн үзүткаарынче, чөптүг нинтилелди тургузарынче, тайбынче шимчеп бар чыдар бис».

Делегейниң хөй-нинтизинге доктор Сукарно улуг бижикчи болуп база сураглыг. «Хостуг Индонезия дээш», «Панч-Күштүң төрүттүгени» болгаш «Сарина» деп ооң номнары индонези хөй-нинтичи бодалдың тургустунуп быжыгарынга чугула рольдуг болган. Доктор Сукарно бодунуң чүүлдеринге болгаш номнарынга күрүнелер аразында харылзаалар тайбың кожа-хелбээ турарының болгаш национал хамаарышпас чоруктуң принциптеринге үндезилеттинген турарының талалакчызы болуп турар.

Американың Каттышкан Штаттарының садыг-үлетпүр бөлүктериниң көскү төлөлекчизи Сайрус Итонга делегейниң Ленинчи шанналын тывыскан. Сайрус Итоннуң ажыл-чорудулгазы — улустарның тайбын кожа-хелбээ турарының чаагай идеязынга эрес-маадырлыг бараан болурунуң үлегер-чижээ-дир. «Соок дайын»-биле хораннаттынган байдадда Сайрус Итон делегей хөгжүлдезиниң перспективаларын боттуг үнелеп көөр чоруун чидирбейн, чаа дайын белеткээриниң авантюристиг планнарын шиитпирлиг бууру шапкан болгаш ол планнарга удур хөй-нинтиниң санал-оналын мөңгээринге бодунуң хемчеглери-биле биче эвес идигни берген.

Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун кошкадырынче, чепсегленнишкинни бүгү-нинти болгаш бүрүн дүжүреринге, быжыг болгаш үр тайбыны доктаадып тургузарынга идиг бээринче кыйгырышаан, ядролуг дайынның болдунгу дег ужуктарының байдалын бодунуң хөй-хөй чүүлдеринге болгаш чугааларынга ол чырыткыландыр болгаш тодаргай чуруп көргүскен. Амгы үеде делегейде күчү талазы-биле деңнеп болур чүгле ийи күрүнелер — АКШ биле ССРЭ туруп турарын хүлээп көрбүшаан, маргылдаалыг айтырыгларны шиитпирлээринге дайынны чепсек кылдыр көөр чорукту Сайрус Итон хүлээвейн турар. Ийи улуг күрүнелериң аразынга кайы-кайызын билчир чорук болгаш найыралдыг харылзаалар тургустунган туруп болур болгаш болур-даа ужурлуг деп быжыг түңнелди ол кылган. Н. С. Хрущевту АКШ-че чаларының болгаш президент Эйзенхауэрниң ССРЭ-же харыы аян-чоруунуң эргежок чугулазының дугайында санал-оналды ол 1958 чылда-ла деткип чугаалаан. Американың Каттышкан Штаттарынга Н. С. Хрущевтуң чораанынга 1960 чылда ол изиг байыр чедирген, ол аян-чорук делегей байдалын өкижидеринге аажок чугула рольдуг болган.

Ядролуг дайынның айыылы-биле холбаалыг айтырыгларны чугаалажып көөру-биле эртем ажылдакчыларының чөвүлел хуралын чыылдырар деп кыйгырыгны Фредерик Жолио-Кюри болгаш англи философ Бертран Рассел баштаан шылгарангай бөлүк эртемденнер үндүрүп келирге, Сайрус Итон ол кыйгырыгта изин-биле каттыжып харыылаан. Ооң мораль болгаш материал талазы-биле идепкейлиг деткимчезинiң ачызында баштайгы ындыг чөвүлел хуралды Итоннуң төрөөн чурту — Канадада Пагуош деп черге 1957 чылда эрттирген. Атомнуг дайынның айыылынга удур эртемденнериң база бир дөрт делегей конференциялары болгулаан. Амгы үеде хөй-хөй

(Төнчүзү 4-нү арында).

Улуг-Хем районда Ленин аттыг колхоз бо чылдың бирги кварталында күрүнеге эт садарының планын 180 хуу күүседкен. Ооң хөйү хаван фермазындан азы 580 центнер эт дужаттынган.

Чурукта: Ондар Мартык-оол. Ол, хаван фермазында сес чыл ажылдап турар. Төрүүр кол хаван бүрүзүндем ол 16 хаван ооңдарын алырын, семирти өстүрерин хүлээнген.

Фото С. Феоктистовтуу.

нышкынны мурнуку хевээр чорудар ужурлуг, чүге дээрге, коммунистиг тургузуушкуннуң практиказы-биле марксисчи-ленинчи теорияның чаңгыс аай болуру ында илергей боттаныр турар болгай. Ажылчыннарның болгаш колхозчуларның өөренир тодаргай экономиканың үндезиннериниң талазы-биле кызырттынган, нинти программа-биле ажылдап турар массалыг бөлүмнерин тургусканының дуржулгазын быжыглаар болгаш ону бүгү хемчег-биле нептередири чугула.

Партия төөгүзүнүң өөредилгезин организастаарда ала-чаягаарлаар чорукту болдурбас, Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында, дайын мурнундагы болгаш дайын сөөлүндеги чылдарда, ылаңгыя СЭКП-ниң XX съездизиниң соонда үеде партияның ажыл-чорудулгазын өөрениринче кол кичээнгейни мөңгээр херек. Марксисчи-ленинчи теорияны ажылчы чоннарның практиктиг сорулгаларыбиле, оларның профессионал сонуургалдары-биле холбаштыр өөрениринiң хевирлерин бүгү хемчеглер-биле хөгжүдерин сүмелеп турар.

Ажылчы чоннарның хөй янзы негелделерин болгаш сонуургалдарын эң-не бүгү талалыг хандырар сорулга-биле теоретиктиг семинарларны база агар политиканы, улустар аразында байдалдың, бүгү делегейниң коммунистиг, ажылчын, демократтыг, национал-хосталгалыг шимчээшкининiң болгаш өске-даа ол ышкаш чүүлдериниң айтырыгларын өөренир талазы-биле бөлүмнерни моон-даа соңгаар тургузар болза чогуур.

Политиктиг өөредилге дес-дараалашкак, харылзашкан болуру чугула. Чаңгыс ол-ла айтырыгларны хөй чылдарда катаптап, чаңгыс черге таптап турар чорукту таарымчалыг деп санап болбас. Шингээдип алган билиглерин улам ханыладырын барымдаалааш, политиктиг өөредилгениң хевирлерин шын шилип алырын коммунистерге болгаш партия кежигүнү эвестерге партия организациялары дузалажыр ужурлуг. Өөредилгеге күжениишкинни, чүткүлдү негевес «эң чиик» аргаларны тыварын оралдажыр, билиглериң эрги курлавырлары-биле кызыгаарлаттынар дээр ындыг кижилерни деткип болбас.

Ажылчы чоннуң калбак массаларының политиктиг билиглерже чүткүлүнүң өскени-биле, эргежок чугула нинти өөредилгези болгаш теоретиктиг белеткели чок партия кежигүнү эвес ажылчыннарны база колхозчуларны партия чырыдыышкынының системазынче эң идепкейлиг хандыдары-биле холбаштыр марксисчи-ленинчи өөредилгениң эге чадазы болур политшколаларның ролю бедип турар.

Марксизм-ленинизмниң үндезиннерин ооң чардынмас кол кезектерибиле чаңгыс аай өөренир талазы-биле бөлүмнериң болгаш семинарларның четкизин калбартырынга бүгү-ле таарымчалыг байдалдар ам бар бооп турар. Политиктиг экономияның, диалектиктиг болгаш төөгү материализминiң, делегейниң коммунистиг шимчээшкининiң төөгүзүнүң курстарын болгаш тус-тус айтырыгларын өөренир чорук, бир эвес марксизм-ленинизмниң үндезиннерин танышканының дараазында улаштыр чорудар болза эң чедиишкинниг болгаш ажыктыг болур.

СЭКП ТК-ның доктаалында айытканы сорулганы—ажылдың кол үүргезин политиктиг бот-өөредилгеже, бирги эзлчегде бот-өөредилгениң организастыг, коллективтиг, семинарлыг хевирлеринче шилчиирин херек кырында эң кызымаккай болгаш тодаргай боттандырар ужурлуг бис. Ном-биле боду ажылдаарынга эргежок чугула негеттинер белеткели чок чүгле ындыг кижидер бөлүмнерге өөренир ужурлуг. Ынчангаш бөлүмнериң составын болгаш ажылының характерин өөренип көрүп, пропагандистер болгаш дыңнакчылар-биле сүмележип, четчир белеткелди чедип апкан дыңнакчылардыг бөлүмнерни чаа өөредилге чылының эгезинде семинарлар кылдыр эде тургузары чугула. Бөлүмнерни семинарлар кылдыр эде тургузары боттөөредилгени болгаш коллективтиг беседаларны чорудар чорукту күштелдирери политиктиг өөредилгениң утка-шынарлыг болурунга эки түңнелдиг салдарны чедирип турар дээрзин практика көргүзүп турар.

Дыңнакчыларның күзелин кичээнгейлиг өөренип көөр, эки-туранын принцивин шынгыы удуртулга болдурар болгаш политиктиг өөредилгениң хевирлерин тодарадырда чагырар-дужаар чорукту канчап-даа болдурбас ужурлуг. Коммунистерге болгаш партия кежигүнү эвестерге политиктиг өөредилгениң хевирлерин оларның күзелдеринге болгаш сонуургалдарынга чөрүштүрер дээр оралдажыышкынларны шиитпирлиг бууру шаап көөр чорук кончуг чөптүг.

Партия организациялары болза бүдүрүлге чорудулгазы эзлчеглиг ажылдаар черлер-биле холбашкан үлетүр бүдүрүлгелериниң студуглардың, транспорт организацияларының ажылдакчыларының политиктиг өөредилгезин организастаарының эң ажыктыг хевирлерин тус-тус таварылга бүрүзүнде болур чогууру-биле бодаар болгаш тывар ужурлуг.

Партийжи пропаганданың дээштиг болур чоруу ооң калбарыышкынындан, массалыындан болгаш үре-түңнелдиг болурундан хамааржыр. Политиктиг чырыдыышкынның системазының салдарын улам ынай калбартыр дугайында сагыш салыышкыны партия чырыдыышкынының системазынга бо өөредилге чылын доозар болгаш келир өөредилге чылынга белеткел талазы-биле партия организацияларының бүгү ажылынга чугула чөрни өөлөөн турар ужурлуг.

Партия чырыдыышкынының школаларынга, семинарларынга болгаш бөлүмнериниң партия кежигүнү эвес ажылчы чоннарны дидими-биле хандыдары агитас-пропаганда ажылынга дыңнакчыларны идепкейлиг киириштириниң дуржулгазын калбаа-биле нептередири негеттинип турар.

Политиктиг чырыдыышкынның хемчээлин калбартырын бөлүмнерни, политшколаларны болгаш семинарларны немей тургузары-биле кызыгаарлап болбас. Политиктиг өөредилгениң практика кырынга бодун бүрүү-биле бадыткаан лекциялар, илеткелдер, теоретиктиг конференциялар, дискуссиялар, техниктиг депшилгениң университеттери болгаш клубтары, тематиктиг кежээлер, айтырыглар болгаш харылар кежээлери база өске-даа ол чижектиг ындыг массалыг хевирлерин хөгжүдер болгаш сайзырангайжыдары эргежок чугула. Партия чырыдыышкынының системазында өөредилге чылын доозарын массалыг пропаганданың бүгү-ле хевирлерин кызырарынче эвес, а улам идепкейжидеринче чедирген турар кылдыр чорудар ужурлуг.

Марксизм-ленинизмниң пропагандазы ажыг тода характерлиг, ажылчы чоннарга чедингир болгаш хандыкшылдыг, чоок болгаш билдингир, совет кижи бүрүзүнүң угаанынга, чүрээнге чедир сиңниккен турар ужурлуг. Чаа өөредилге чылынга белеткенмишаан, пропагандистериң методиктиг белеткелинге улуг кичээнгейни көрүндүрүп, оларның мергежилин бедидер дугайында сагыш салыышкынын хүн бүрүде күштелдирер ужурлуг. Парлалга, радио болгаш телевидениениң сорулгазы—партия чырыдыышкынының системазында өөредилге чылын чедиишкиниг доозар талазы-биле партия организацияларынга боттуг дузаны көргүзери болур.

(«Правда» солундан).

Ужар чүүлдүң Кол Маршалы К. А. Вершининниң АКШ-ка баары

1956 чылда генерал Н. Туайнигиниң ССРЭ-ге чорзанынга харыы чорук кылдыр, чепсектиг күштериниң неделязын байырлаарының үезинде АКШ-ка чедип кээп көрүнер деп, Совет Армияның Шериг-Агаар Күштериниң Кол командылаачызы ужар чүүлдүң Кол Маршалы К. А. Вершининни АКШ-тың Шериг-Агаар Күштериниң Кол Штавыының начальниги генерал Уайт чалаан.

Чалаашкын хүлээп алдынган, ынчангаш ужар чүүлдүң Кол Маршалы К. А. Вершинин бодунуң штавыының 6 генералдары болгаш 3 офицерлери-биле кады бо чылдың майының 14-те Вашингтонга чеде бээр.

Толээлер Эндрюс авиабаазага майның 15-те ужар чүүл техниказының кзрүлдезинге баар болгаш ооң соонда чуртту кезиир.

Совет шахтёрларның төлээлери Шотландияда

ЛОНДОН. (СЭТА). Хөмүр даш үлетпүрүнүн ажылчыннарының профэвилелиниң секратары Н. И. Комогорцев баштаан совет шахтёрларның Англияда алы-чорук кылып чеде берген төлээлери үш хонукта Шотландияны кезиири-биле чорупкан.

Олар май 2-де Эдинбургка шотланд шахтёрларның чыл бүрүде эрттирер чанчыл болган байырлалынга киришкеннер. Ук байырлалга чыглып келген 100.000 шахтёрлар болгаш оларның өг-бүлелери совет аалчыларга чыыы-биле байыр чедирип турган.

Н. И. Комогорцев болгаш англи дагжыларның национал профэвилелиниң члшгине секретары У. Пейтнер олар чүве чугааланнар.

Ол кежээниң төнчүзүнде концерт болган. Анаа өске күүседикчилер-биле кады Грузияның болгаш Донбасстың танцычылары, ыраажылары көргүзүглерни кылган.

Шотландияның шахтёрларынга шылгарангай америк ыраажы Поль Робсон ырлап берген.

Мурнуу Көрейде хөлзээшкин хевээр

ПХЕНЬЯН. (СЭТА). Сеулда мурнуу-көрей национал хуралдың бажыының мурнунга май 3-те кзш чүс студентилер киржикчилиг чыскаал болган. Удатпаанда студентилерге Сеулдың чүс-чүс чурттакчылары каттыжа бергеннер. Чыскаалдың киржикчилери национал хуралды доп-дорааи тарадырын негеп турган. Хайгаракчыларның дыннадып турары-биле алырга, ол чыскаал сөөлгү каш хонуктарда болгулаан улуг чыскаалдарга дөмейлешкек тергиин улуг чыскаал болу бээр чыгыы турган. Ындыг болу бээрге, эрге-чагыргалар чыылганнарга удур карак чажы төгүлдүрер газтыг бомбаларлыг шериглерни чоруткаш, оларның дузазы-биле тарады сывырган.

Студентилер чыскаалының болу берген чылдагааны болза ооң мурнунда хүн национал хурал чаа президент сонгулдалары чорударындан конституцияга «харыысалгалыг чазакты» тургузарын көрүп турар чаартылганы киргиже дадгалзап ойталаныының соон дарый болган болуп турар. Эрге-чагыргага мурнундагы-ла лисынманчы дүжүлгени хевээр артырарын семээн саттынакчы үзелдиглернин ол будулгаазынныг хереэ Мурнуу Көрейниң найысылалында болгаш өске-даа улуг-улуг хоорайларында, чер болганда килеңнээшкинни болдурган.

Сеул, Пусан болгаш Тэгу хоорайларга болгулаан чаа хөй муң кижи киржикчилиг чыскаалдарның соон дарый Пусан хоорайның сонгу чүгүнде турар Кимке хоорайга улуг чыскаал болган. Анаа 15 муң кижи киришкен.

Ындыг болуушкуннарның өскүп күштелиринге шаптыктаар деп даалганы алган мурнуу-көрей армияның штавыының начальниги генерал-лейтенант Сонг Ион Чхан моон сонгаар чыскаалдарны болдурбас дээш армия «дошкун болгаш шимчегир хемчеглерни» ап чорудар деп май 2-де медеглээн.

База-ла ол хүн Мурнуу Көрейнин «түр» чазаа Каттышкан Штаттар-биле эвилелге шынчызын мөгейип илередип турар делгереңгей политиктиг медеглелин парлап үндүргенин дыннадыларда чугаалап турар.

Медеглелден алгаш көөрге, ук чазак Ли Сын Маннын чорудуп турганы коммунизмге удур дембээрэшкинин кампаниязын моон сонгаардаа өскүдүп уламчылаар деп турары илдең. Чазак «коммунизмге удур хөөннерни моон мурнунда чорудуп турганындан-даа туруштуу-биле чорудар» дээрзин медеглеледе айтып турар.

Иштики политика талазы-биле чазак кандыг хемчеглерни ап чорударыл дээр болза, ол чүгле чурттакчы чонну оожургадырынче угланган аазаашкыннар-биле кызыгаарлаттынар. Ол хирезинде чазак корум-чурум үрээшкиннеринге чедирип болур янзы-бүрү хөделиишкиннерни болдурбазынче чурттакчы чонну кыйгырган. Ол ышкаш лисынманчы аппараттың аштап-арыглаттынган турарын «шыдамыккайы-биле маназарынче» болгаш моон соңгаар янзы-бүрү кампанияларны база чыскаалдарны чорударындан ойталаарынче чурттакчы чонну чалак база кыйгырып турар.

Мурнуу Көрейде болуушкуннарга сылдаглап турар

ПЕКИН. (СЭТА). Филиппин президент Гарсиа майның 2-де Тайваньга дүвү-далаш-биле четкеш, Чан Кай-ши-биле чөвүлешкен турар. Тайваньның чалча чазааның чагырыкчызы-биле филиппин президентиниң бо ужуражыышкыны Мурнуу Көрейде болуушкуннарның ужурундан болган.

Алдынган медеглелдер ёзугаар алырга, Мурнуу Көрейде хөй-ниитиниң ында ёзу-чурумга удур хөлзээшкининден Чан Кай-ши болгаш Гарсиа дыка сүрттеп турар. Ол ийи кижи Мурнуу Вьетнамда байдалды база-ла чугаалажып көрүп турар. Ында Нго Динь Дьемниң диктатуразынга удурланган күштер сөөлгү хүннерде дыка идепкейжээн. Олар бот-боттарынга таарзыныышкынын илередишаан, улустуң шимчээшкинин болдурбазының хемчеглериниң дугайында, шериг-полицейжи байдалдыг чорудулгаларны таарыштырарының дугайында дугуржуп турар.

«Азияның улустарының антикоммунистиг лигазы» деп аттыг ындыг конференцияны чыылдырарының эгелекчилериниң ролүн Чан Кай-ши биле Гарсиа боттарынга алырының дугайын база медеглээн. Мурнунда июнь айда Тайваньга чыылдырар деп доктааткан турган ол сулчээлежиишкиннің хүн айтырыында «коммунизмниң тайбың ёзу-биле шаап халдаашкынынга удур» демиселдиң талазы-биле хемчеглерни киирген турган. СЕАТО-нуң агрессчи бөлүглениишкининиң хевирин өттүндүр «чөөн-азияның айыыл чок чоруунуң организациязын» тургузары ол хемчеглер-биле кады көрдүнген. Ынчаарга ону Каттышкан Штаттарның дорт киржилгези чокка тургузар бодап турар. Планнап турар бөлүглениишкининиң дугайын эц-не баштай Ли Сын Ман чулчуруп чарлаан.

ХАНОЙ. (СЭТА). Мурнуу Вьетнамның бир бөлүк политиктиг ажылдакчылары, оларның-биле кады шаанда министрлер чораан элээн каш кижилер, чоокта чаа Нго Динь Дьемнин политиказын буруудадып көргеш, өлүрүкчү болгаш истеп-сүрер үүлгедиишкиннерге удурланып турарын медеглээни билдингир болгай. Нго-диньемчи эрге-чагыргалар ол чорукту мурнуу-көрей диктаторга болгаш ооң эң чоок дузалакчыларына таварышкан болуушкун ышкаш ындыг байдалга чедирип болурунуң сагындырыы кылдыр көрген. Шак ындыг айыылдыг үүлдү болдурбас дээш. Сайгонда болгаш өске-даа черлерде шеригниң курлавырларын, полицияны дайынчы белен кылдыр тургускан. Шак ол хемчегни «партизаннарның хөделиишкини» бар деп хоозун ёзу-биле чылдагаанап турар.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Мурнуу Көрейге болган үүлдер Мурнуу-Чөөн Азияның чалча күрүнелеринге база үнүп кээп болурундан СЕАТО-нуң кежигүннери айыылзынып турар.

Ассошиэйтед Пресс агентилелдиң корреспондентизиниң Маниладан дыннатканын ёзугаар алырга, СЕАТО-нуң шериг чөвүлекчилериниң Вашингтонга май 25-те чыылдырар чөвүлел хуралы ол бөлүглениишкинге хамзаржып турар «девискээрлерде байдалды» көөр деп, Филиппиниң чепсектиг күштериниң штавыының начальниги генерал-лейтенант Мануэль Кабаль медеглээн.

Азия болгаш Африка чурттарының ийиги экономиктиг конференциязының хаалынганы

КАИР. (СЭТА). Май 3-те Азия болгаш Африка чурттарының ийиги экономиктиг конференциязының түннел хуралы болган. Ол хуралга конференцияның удуртукчу комитединиң илеткелин дыннаап бадылаан.

Азия болгаш Африка чурттарының экономиктиг кады ажылдажылгазының организациязының составында 38 чурттар киргеп, оларның аразында Кыдат Улус Республика, Афганистан, Индия, Вьетнамның Демократтыг Республиказы, Гана, Көрей Улус-Демократтыг Республика, Ирак, Гвинея Республика, КАР, Моол Арат Республика болгаш өскеда күрүнелер бар.

Азия болгаш Африка чурттарының экономиктиг кады ажылдажылгазының ук конференцияга тургустунган организациязының президентизинге КАР-ның төлээлекчизи Мухаммед Рушди сонгуткан.

Организацияның чөвүлелиниң составын ук пленарлыг хуралга бадылаан, ында КУР, Гана, Индия, Индонезия, Япония, Пакистан, Судан, Ливия, Эфиопия, Ирак, КАР, Иран, Бирма, Гвинея Республика болгаш Марокко киргеп. Ол ышкаш Африка-Азия чурттарының аразынга садыг болгаш экономиктиг кады ажылдажылганы хөгжүдүрүнин айтырыларының талазы-биле чамдык сүмелерни түннел хуралга база бадылаан.

Демисежип турар Оман улусту деткиир

БАГДАД. (СЭТА). Оманның имамы Галеб Бен-Али биле Ирак Республиканың премьер-министри Абдель Керим Касемниң аразынга болган чугаалажыышкыннарның дугайында дыннадыгны парлап үндүрген.

Ирак улус англи колонизаторларга удур демисежип турар оман улустуң талазында деп дыннадыгда айыткан. Англи колонизаторлар «ол араб чуртта, чаа техниканы ажыглавышаан, үптекчи дайынны сөөлгү чылдарда чорудуп келген. Эжелекчилер тайбың чурттакчыларны өлүрүп, Оманның хоорайларын болгаш чурттакчылыг черлерин үрегдеп турар».

«Араб патриоттарга материалдыг, моральдыг болгаш политиктиг дузаламчыны» көргүзеринче бүгү-ле араб чурттарны кыйгырганын, Оманга «бүгү-ле материалдыг, моральдыг дузаламчыны» чедиринге Ирак беленин дыннадыгда илереткен.

Таиланд-малайя дээди офицерлериниң чажыт хуралы

ПЕКИН. (СЭТА). Бангкоктан дыннадыгга үндезилээш Синьхуа агентилелиниң дамчыдып турары болза, чоокта чаа анаа Таиландының болгаш Малайя Федерациязының дээди офицерлериниң чажыт чөвүлел хуралы болган. Таиланд-малайя кызыгаарының девискээринде Малайяның национал-хосталгалыг армиязынга удур дем-каттыжыышкынныг халдаашкынны күштелдириниң дугайында айтырыгны чугаалашкан.

Таиланд-малайя кызыгаарда национал-хосталгалыг армияны бомбалап, адып боолаарының дугайында Малайя Федерациязының негелдезин чугаалажыышкыннарның үезинде чугаалажып көргенин дыннадыгда чугаалап турар. Малайяның төлээлекчилери Таиландының девискээринге малайя национал-хосталгалыг армияга удур ийи чурттарның чепсектиг күштериниң кады хөделириниң дугайында дугуржулганы кылырының дугайында айтырыгны таиланд эрге-чагыргаларның мурнунга тургусканнар.

ДОМИНИКАН РЕСПУБЛИКА БИЛЕ ДИПЛОМАТТЫГ ХАРЫЛЗААЗЫН КОЛУМБИЯНЫҢ ҮСКЕНИ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Пренса Латина агентилелдиң корреспондентизиниң Богодадан дамчыткапын ёзугаар алырга, Доминикан Республика биле дипломаттыг харылзаазын Колумбия үскен. Дыннадыгны ёзугаар алырга, харылзааны үскениниң чылдагааны болза, Колумбияның, Кубаның болгаш Венесуэланың иштики херектеринге Доминикан Республиканың холгаарлаашкынындан болган.

Инженер-техниктиг ажылдакчылар цехтерге ажылдаарынче шилчип турар

Сталинград. Сталинградтың экономиктиг районунуң бүдүрүлгелериниң чүс-чүс инженерлери болгаш техниктери эргелеп башкарар ажылдардан цехтерге ажылдаары-биле шилчигилээн. Оларның аразында трактор кезектериниң заводунуң инженер-технологу Ф. Г. Чернышев бар. Моон мурнунда ол конторага ажылдап турган, ам цехте ажылдап турар. Ф. Г. Чернышев конструкторлар-биле кады элээн каш кезектерни ажылдап кылырының аргазын чаарткан. Ол болза кылып турар кезектен демирниң 10 хуузун камнап алыр арганы берген. Чамдык кезектерни хол-биле өрүмнеп кылыр турганын чартык автоматчыткан. Ооң ачызында күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү үш катап улгаткан. Чернышев бүдүрүлгениң чаартыкчылары-биле кады эргижирээн дериглерни автоматчыдарынга идепкейлин-биле киржип турар.

Чурукта: (солагай таладан) эртем-техниктиг ниитилелдиң кежигүннери дериглер болгаш херекселдер септелгезиниң талазы-биле бригадир А. В. Газрашин, цехтиң технологу Ф. Г. Чернышев болгаш участок мастери А. П. Пустовалов.

Фото С. Куруниннин.
СЭТА-ның фотохрониказы.

ХӨЙ-НИИТИНИҢ ЧУГУЛА ХЕРЭЭ

Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунга арагалап, прогулдаар, ниити чурттаганың чурумун үрээр, совет хоойлу-дүрүмге таарышпас үүлгедиглер кылыр чоруктар мурнуку чылдарда илереп турган. Эргиниң шак ындыг артынчыларын чайладырынга улусчу эки-тураның дружиналары, эш-хуунуң судтары улуг ужур-дузалыг болган.

Бистиң колхозка эрткен чылын 26 кижи составтыг дружина, Көк-Чыраага болгаш Алдыы-Шынаага эш-хуунуң судтары тургустунган. Партия, совет, комсомол организацияларының удуртулгазынга даянмышаан, кижизидилге болгаш администрация талазы-биле чамдык ажылдар кылдынган.

Арагалап чурум үрээр Донгак Доржу, Очур Кызыл-оол, хулиган херек үүлгедир Донгак Даткара, өскенни күжү-биле амыдыраарын күзээр ооланыкчы Түлүш Докпан, Сат Байыр-оол ышкаш кижилерни чогуур ийнүд илередип хемчег алган. Масса чонга деткиткен улусчу дружинаның болгаш эш-хуу судунуң ажылы сөөлгү үеде элээн экижип турар.

М. СЫГЫР-ООЛ.

• • •

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунда партия организациязы дружина ажылын экижидеринге хол башкан чамдык хемчеглерни боттандырып турар. Чижээ, сөөлгү беш айларда дружиналарның семинары 3 удаа, сургаалдалыг база дуржулгасолчурунуң хуралдарын 4 катап организастаан. Бо талазы-биле Шуй кодээ Совет база чамдык ажылдарны чорудуп турар.

Бистиң дружинавыста 15 кижи бар, оларның аразында чоннуң хүндүткелин хаара туткан С. Кунгаа, И. Аракчаа, Х. Чайлаг-оол, О. Өлзей-оол, Д. Карандаш ышкаш ак-сеткилдиг ажылдап турарлар хөй. Олар кол кичээнгейни угаадып кижизидериниче, чоннуң ортузунга тайылбыр ажылынче угландырып турар.

Ниитиге ажыктыг күш-ажылдан оспаксыраар, корум-чурум үрээр ийиччаныг кижилерни чоннуң мурнунга тургузар, коллективтиң кижизидилгезинге алыр, өске-даа хемчеглерни чорудуп турар. Моон уламындан сөөлгү уеде арагалап, прогулдаар, хулиган херектер үүлгедир чорук дыка эвээжээн.

С. ШЫДЫРАА.

• • •

Барын-Хемчик районнуң «Комсомол 30 чылы» колхозунда улусчу эки-тура дружиназын Аянгаты кодээ Советтиң даргазы эш Седенбил удуртуп турар. Дружинаның составында коммунистер, комсомолчулар болгаш актив, шупту 26 кижи бар. Ниитиниң корум-чурумун үрээр чоруктар чурнуку уеден дыка кызырылган.

Моон-биле кады кижизидилге ажылында, ылангыя дружинаны болгаш эш-хуу судун колхозта партия, совет организациялар кошкак удуртуп турарындан четпестер ам-даа барын база айтыр херек. Артель бүдүрүлгезинге киришпес, хуу өнчүзүрек Монгуш-оол, Серен-Доржу, арагалап хулиганнаар Биче-оол, Хемер-оол ышкаш кижилер-биле демисел четпес.

Районнуң шагдаа, суд, прокуратура органнарының болгаш дружинаның четпес ажылдап турарындан ниитиниң болгаш хамаатыларның өнчү-хөренгизин оорлап самчыгдаар чоруктар ам-даа бар. Бо чылын бистиң колхозтан безин чеди ажыл аттарын оор алган.

Дружинаның ажылы бүгү-ниитиниң чугула херээ. Мону партия, совет организациялар хүн бүрү тодаргай удуртур, дружиначыларның ажылын чон деткиир, оларга боттуг дузалаар ужурлуг.

С. СЮРЮН.

„Дипломаттыг словарьның" шиитайгы ному

Үш ном кылдыр үнер ужурлуг «Дипломаттыг словарьның» бирги ному парлаттынып үнген. Словарьның бо чаа үндүрүлгезин совет төвгүүлерниң, дипломаттарның, экономистерниң болгаш юристерниң улуг коллективи белеткеп турар. Үнген бирги номнуң кол редакторлары — А. А. Громыко, С. А. Голунский болгаш В. М. Хвостов.

Даштыкы политиканың болгаш делегей байдалының айтырыгларын сонуургап чоруур совет номчукчуларның калбак кезззнге дыка аттыг словарьны таарыштыр кылган.

Чоокку үеде словарьның бирги номун ону чагыдып алганнарга тарадып згелззр болгаш ооң чамдыызын анаа садыглагылаар.

Ленинчи шаңналдарның лауреаттары

(Төнчүзү. Эгези 3-кү арында).

чурттарның эртем ажылдакчыларын каттыштырып турар эртемденнериң калбак «пагуош» шимчээшкининге эгени ол конференциялар салган. Садыг-улетпүр бөлүктериниң агрессчи пропаганданың дайлывынга алыспаан, делегей кырында болуушкуннарның ёзулуг чорудулгазын үнелеп көөрде чөптүг көрүүшкүнүн чидирбээн болгаш янзы-бүрү социал системаларлыг күрүнелериниң тайбың кожа-хелбээ турарының принцивин херек кырынга боттандырарынга белен чоруун илергейлеп турар ындыг төлээлекчилериниң ажыл-чорудулгазын делегейниң хөй-ниитизи бедик үнелеп турарын Сайрус Итонга тайбының шаңналын тывысканы көргүзүп турар.

Тайбының Ленинчи шаңналын шылгарангай француз хөй-ниитичи болгаш политиктиг ажылдакчы Лоран Казановага тывысканынга бүгү чурттарда чаагай тура-соруктуг кижилери байыр чедирерлер. Казанова болза реакцияга болгаш фашизмге удур идепкейлиг демиселчи болуп француз улуска кайы шагдан бээр сураглыг. Делегейниң ийиги дайынының чылдарында ол дээрге франтирерлериниң болгаш партизаннарының национал штавыының кежигүнү, гитлержи эжелекчилерге удур француз улустуң чепсектиг демиселиниң удуртукчуларының биредзи турган. Дайын соонда Казанова болза элээн хөй чылдарның дургузунда Франциянын Национал хуралының депутады болбушаан, хөй-ниитичи болгаш политиктиг улуг ажылды чорудуп келген.

Лоран Казанова — тайбың талалакчыларының шимчээшкининиң эгелекчилериниң биредзи. 1949 чылда тайбың талалакчыларының бүгү-делегей конгрезин чыылдырар талазы-биле белеткел комиссиязының секретариадының составынга ол кирип, ооң соонда тайбың талалакчыларының бүгү-делегей конгрезинин доктаамал комитединиң кежигүнүнге сонгуттурган. 1959 чылдың майдан эгелээш Лоран Казанова — Тайбының Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Президиумунуң кежигүнү. Франциянын тайбының Национал Чөвүлелиниң удуртукчуларының биредзи база ол болуп турар.

Француз интеллигенциянын депшилгелиг кезээниң ортузунга Лоран Казанова улуг ат-алдарлыг болуп турар. Ооң ады чүгле Франциянга өвес, харын өске-даа хөй-хөй чурттарда тайбың камгалакчыларының калбак бөлүктеринде база нептерелгей сураглыг.

Ленинчи шаңналдың лауреаттарының аразында — сураглыг совет чогаалчы, тайбын дээш идепкейлиг демиселчи Александр Корнейчук бар.

Хөй-ниитиниң ажыл-чорудулгазынга Александр Корнейчук хөй күжүн болгаш энергиязын берип, тайбың дээш демисежип турар делегейниң янзы-бүрү национал шимчээшкиннери-биле болгаш организациялары-биле харылзааларны болгаш кады ажылдажылганы калбартырынга идиг берип турар. Тайбың талалакчыларының бүгү делегей шимчээшкини тыптып келгениниң эгелээш-ле Корнейчук ооң эц-не идепкейлиг ажылдакчыларының биредзи апарган. 1948 чылда культура ажылдакчыларының Вроцлав конгрезинге, а ол ышкаш 1949 чылда тайбың талалакчыларының Парижке болган бирги конгрезинге ол киришкен. Оон бээр-ле Корнейчук Тайбының Бүгү-делегей Чөвүлелиниң барык бүгү конгресстериниң, сессияларының бюрозунуң болгаш күүсомунуң хуралдарының ажылынга киржип келген. Амгы үеде Корнейчук Тайбының Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Президиумунуң кежигүнү болгаш Тайбын камгалалының Совет комитединиң даргазының бирги оралакчызы.

Корнейчук шин чогаалдарынга чугула, хөй-ниитичи ужур-дузалыг айтырыгларны чидин-биле тодаргай түргузуп турар. Совет кижинин байлак угаан-бодал хевирин ол бодунуң шиилеринге илередип. ССРЭ-ниң улустарының быжыгып турар найыралын көргүзүп турар. А. Корнейчуктун шиилери бедик идейлиг болгаш уран-чечен төлептиг бүдүштери-биле онзаланып, тайбың дээш, кижи төрелгетеннің чырыткылыг келир үези дээш демиселдиң сагыш сеткили оларда сиңниккен. «Украинаның ховуларында», «Эскадранын өлгени», «Калиналыг дөргүн», «Макар Дубрава», «Платон Кречет», «Чалгыннар», «Партизаннар Украинаның ховуларында» деп ооң шиилерин даштыкыга хөй удаа парлап үндүрүп келген.

Тайбының Ленинчи шаңналын бо чылын ирак улустуң төлээлекчизи Азиз Шерифке бир-ле дугаар тыпсып турар. Азиз Шериф — бодунуң чуртунуң шынчы патриотчузу. Колониализмге удур, бодунуң национал хосталгазы дээш ирак улустуң демисели-биле ооң амыдырал-чурттаргазы чарылбас холбаалыг. Нури Саидтиң реаксылыг чазаа Иракка туруп турарының үезинделе Шериф бодунуң төрээн чуртунуң хөгжүлдезинин демократтыг оруу дээш идепкейлиг демисежип турган. Ооң уламындан истедип-сүрдүрүүшкүннерге ол каш удаа таварыжып, Сирияже дезип үнер чорукка таварышкан. Ынчалзажок аңаа эмиграцияның берге байдалдарында безин Шериф хөй-ниити, политиктиг улуг ажылды чорудуп, Азия болгаш Африка чурттарынга национал-хосталгалыг шимчээшкинге дузалаан.

Тайбың талалакчыларының организациязы 1949 чылда-ла, а ооң соонда чыл эрткенде — тайбың талалакчыларының Национал чөвүлели Шерифтин идепкейлиг киржилгези-биле Иракка тургустунган. Сириядан Иракка чедип келгеш Шериф тайбың талалакчыларының Национал чөвүлелиниң чиңгине секретарынга сонгуттурган. Ирак республикага тайбың камгалакчыларының шимчээшкининиң бажынга туруп алгаш, Азиз Шериф республиканы быжыглаарынче, иштики болгаш даштыкы реакцияга удур демиселче угланган хайныышкынныг ажылды чоруткан. Иракты янзы-бүрү кезектеринге тайбының хөй санныг митингилерин организастап тургаш, парлалганы болгаш радиону дамчыштыр Азиз Шерифтиң удуртукан комитеди бодунуң чуртунуң национал хамаарышпас чоруу дээш, улустар аразынга тайбыны болгаш найыралды быжыглаар дээш улус-массаларны сырый каттыштырарынга дыка улуг идигни берген.

Тайбыны камгалаар дээш делегей шимчээшкининге, а ол ышкаш Азия болгаш Африка чурттарының эп-сеткил каттыштырылгазының шимчээшкининге Азиз Шериф база идепкейлиг киржип турар. Тайбының Бүгү-делегей Чөвүлелиниң хөй-хөй сессияларынга база Азия болгаш Африка чурттарының эп-сеткил каттыштырылгазының конференцияларынга ирак патриоттарны болгаш тайбың дээш демиселчилерни ол төлээлээн. Тайбының Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң кежигүнүнге Азиз Шерифти 1959 чылда Стокгольм сессиязынга сонгаан.

Тайбың дээш шылгарангай чаа болук демиселчилерге делегейниң Ленинчи шаңналдарын тывысканы — тайбыны камгалаар дээш массалыг шимчээшкининиң чайгылыш чок өзүлдезинин база бир чырыткыланчак херечизи-дир. Ол бодунуң салдары-биле чер бөмбүрзээнин бүгү чурттарында хөй-ниитиниң улам-на калбак кезектерин хаара тудуп турар. Ынчангаш бо кайгамчыктыг шиитпир тайбың болза дайынны тиилеп үнер дээрзинге ханы бүзүрелди кижилерниң чүректеринге сиңниктирип турар!

Тайбың дээш алдарлыг демиселчилерни бөгүн байырлап демдеглевишаан, совет улус болгаш бүгү делегейниң улустары ол демиселчилер чаагай, маадырлыг ажыл-чорудулгазынга долу чедиишкинниг болурун күзеп турар!

Хөл-шыдыраа талазы-биле делегей маргылдаазында

Хөл-шыдыраа талазы-биле делегейге бирги чер дээш маргылдаанын мурнунда соңгаарлаттынган турган 19-ку салыын май 4-те уламчылавайн, делегей чемпиону М. Ботвинник бодун уттурган кылдыр санаан. Маргылдааның саны ам аныяк гроссмейстернии хөй болуп, 11,5:7,5 апарган. Ам арткан беш салыгдан Риганың гроссмейстери чаңгыс-ла сан алыр болза, хөл-шыдыраа талазы-биле делегей чемпиону деп атты ол алырынга четчир болур. (СЭТА).

Редактор К. С. ШОЙГУ

Творог дугайында

Творог—кончуг хоолулуг, үнелиг чем. Творог үстүт-даа, үс чок-даа болур. Үстүт творогту чалаң сүттен белеткээр. Ында үс 18 хире хуу болуп турар. Үс чок творогту тырттыш каан сүттен белеткээр. Ынчангаш херек кырында аңаа үс турбас.

Үстүт-даа, үс чок-даа творогта элээн хөй хемчээлдиг белок бар болуп (14-тен 20 хуу чедип турар). Ол белок кижээ кончуг дузалыг, чүге дизе эытте, балыкта, чуургада болгаш өске-даа продуктуларда ышкаш кижиге чугула дузалыг аминокислоталар ында бар. Творогтуң белогу хайлыычал болгаш кижиниң организминге белен шингээр.

Творогта дыка хөй минеральдыг дустар бар. Ылаңгыя кальцийниң болгаш фосфорнуң дүрген шингээчел каттыжыышкыннары ында кончуг хөй, олар чаш уругнуң өзүп орар организминге дыка дузалыг.

Бодунуң сүүзүннүг үнези-биле творог, а ол ышкаш оортан белеткээр быштак массазы ургларның болгаш улуг кижилерниң чеминге калбаа-биле хереглеттинип турар.

Тыва областың Санитар-чыдыышкын баңыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, партийжи амыдырал болгаш пропаганда кылдистериниң 23-54, харыысалгалыг секретарының 37-13, кодээ ажыл-агый кылдызының 22-64, иштики информация кылдызының 21-47, совет тургузуг, үлетпүр болгаш транспорт кылдистериниң 23-35, чагаа кылдызының 21-27, культура болгаш амыдырал кылдызының 25-38, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 20-60.

ТС—00165. Чагыг № 1174. Культура эргелелиниң типографиязы.